

VIII. 376 b + 7t.

Másodpéldány.

18913

HB 7.370:2

MAGYAR IPARMŰVÉSZET

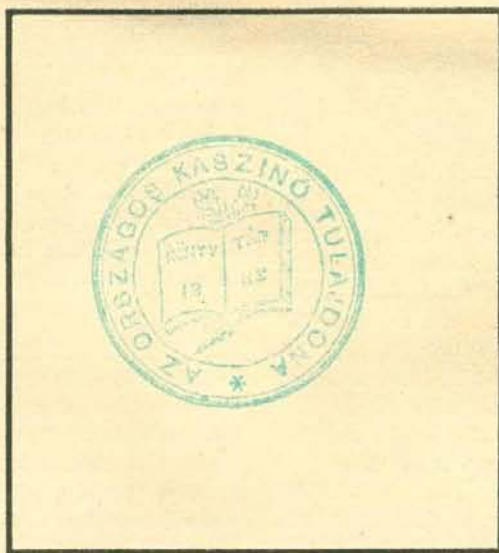
AZ ORSZÁGOS MAGYAR IPARMŰVÉSZETI MŰZEUM ÉS ISKOLA
ÉS AZ ORSZ. MAGYAR IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT KÖZLÖNYE

A VALLÁS- ÉS KÖZOKTATÁSÜGYI M. KIR. MINISZTERIUM MEGBÍZÁSÁBÓL
SZERKESZTI

FITTLER KAMILL

FŐMUNKATÁRS

GYÖRGYI KÁLMÁN

XI. ÉVFOLYAM 1908

□ BUDAPEST □

KIADJA AZ ORSZÁGOS MAGYAR IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT

TARTALOMJEGYZÉK.

ÖNÁLLÓ CIKKEK,

Dr. Koronghi Lippich Elek: A finnek	1
Stjernschantz Torsten: A finn művészet és iparművészet	27
Zsolnay Vilmos emlékezete	57
P.: Modern egyházi művészet	63
Dr. Koronghi Lippich Elek: A művészetek és a stílus	97
Czakó: Fiatal építészek	120
Lengyel Géza: Magyar középületek	125
H. B.: Berlíni levél	131
Gróf Hadik-Barkóczy Endre beszéde a közgyűlésen	141
Dr. Czakó Elemér: Nyomdászatunk jövője	143
Tátray Lajos: A wiení nemzetközi építészeti kiállítás	148
Csányi Károly: A modern érem- és plakettművészetéről	162
Dr. Kelen Béla: Országos fényképképző kiállítás a Műcsarnokban	165
h. b.: A Nemzeti Szalon grafikai kiállítása	167
Bunker J. R.: Soproni ajtókopogatók	168
Fieber Henrik: A modern vallásos művészet	185, 225
Radács Jenő: A londoni magyar kiállítás	206
Mihalik Gyula: Népművészeti kiállítás	218
Népies technikai elnevezések	221
Lukács Zsolt: Egyházművészeti kiállítás	257
Sz.: Egy szentgellérthegyi úriház	259
Gy. K.: Külföldi iparművészeti kiállítások	259
Divald Kornél: Régi bakacsinszövetek	262
Zsolnay Miklós: Állandó kiállítási parkot Budapestnek	265
Ascher Alajos: A magyar háziipar és az iparművészeti iskola	267
Várnai Sándor: A magyar iparművészet úttörői	270, 325
Holló Géza: Beszélgetés a művészetéről	281
M.: Virágos Budapest	286
Csizik Gyula: Színes vas	286
h. b.: Párizsi levél	288
Radács Jenő: Az Orsz. Magyar Iparművészeti Múzeum gyűjteményének gyarapodása	305
Gineverné-Györy Ilona: Angol bútorstílusok	311
Egyházművészeti tanfolyam	321
Iparművészeti tervek díjazása Németországban	323
Lyka Károly: A székesfőváros Iparrajziskolája	345

Margitay: A »Műhely« kiállítása	347
Csizik Gyula: A kerámia és üveg művészetéhez	350

PÁLYÁZATOK.

Művészeti pályázat két római magyar festőművészeti és egy szobrászművészeti díjra	50
Eldölt pályázat	50, 179, 222, 337
Képeslevelezőlap-pályázat	50
A „Kgl. Akademie für grafische Künste u. Buchgewerbe“ látogatójegy-pályázata	50
Három pályázat	72, 303
A Magyar Orsz. Képzőművészeti Tanács pályázatai	72
A „Művészet“ szerkesztősége pályázata	73
Pályázat padlóburkolatnak való cementlapok díszítésére	136
Pályázat magyar jellegű emléktárgyakra	179
Pályázat Kossuth Lajos szobrára	180
Helyreigazítás	180, 338
Pázmány síremlékének pályanyertese	180
Pályázat képeslevelezőlapokra	222
Pályázat könyvtáblákra és bórdíszművekre	263
Szobrászművészeti pályázat	263
Pályázat oklevélre	302
Eldölt plakátpályázat	303
Pályázat versenydíjra	337

KÜLÖNFÉLÉK.

Zsolnay Miklós kiténtetése	44
Vaszary Kolos hercegprímás a hazai művészetért	44
Feichtinger József György †	44
Maróti Géza Mexikóban.	44
A magyar iparművészet gyarapodása	69
A kultuszminister elismerése a Magyar Iparművészeti Társulatnak	69
Gróf Hadik Barkóczy Endre	69
Kénevezések és előléptetések	69
Mihalik József	69
A Halmos-féle ex-libris pályázat	69
Maróti Géza sikere	70
A M. Iparművészeti Társulat debreceni fiókbizottságának megalakulása	70
Lessing Gyula	70
Deutscher Werk-Bund	70

	Oldal
Grafikus építészek (Cz.)	134
Kőrösfői Aladár új freskói (Cz.)	135
A vízjegyekhez	135
A Ház című építőművészeti folyóirat	136
Az Iparművészet fogalmához	178
Pozsonyi Iparművészet	178
Antal-vasaló	178
Oesterreichische Gesellschaft zur Förderung der Medail- lenkunst und Kleinplastik	179
Iparművészet a javítóintézetben	179
Az utca művészete	179
A Gellérthegy művészi kiképzése	179
Saarinen Elieel látogatása Budapesten	179
Hortí Pál holttestének hazaszállítása	179
A Székesfővárosi Iparrajziskola	179
Hortí Pál temetése	222
Orsz. m. kir. Képzőművészeti Főiskola	222
Orsz. m. kir. Iparművészeti Iskola	222
Arnhold Nándor	222
Nyomdászati tanműhely	264
Olbrich József Mária	264
Az Orsz. Iparművészeti Múzeum plakátkiállítása	264
A m. kir. államépítészeti hivatal és a patina	297
Nemzetközi rajzoktatási kongresszus	297
A kereskedelemügyi m. kir. miniszter érme	298
Hortí Pál hagyatéka	298
ifj. Bodon Károly rajzaihoz	298
Károlyi- emlékerleg	298
Helyreigazítás	298
Thék Endre kitüntetése	343
Jungfer Gyula †	343
Az öntött vas a művészi iparban	343
Ismeretterjesztő előadások	343
Angol Iparművészet	343
A lakás berendezése és művészi díszítése közötti rokonság	344
Budapest épületeinek virággal való díszítése	344
Iparművészeti előadások a vidéken	344
Magyardászú levélpapírok	344
Aki »elvből« nem vesz magyar árút	344
Sorsolás	344
Budapest mint virágváros	369
Matlekovits Sándor ünneplése	370
Telcs Ede kitüntetése	371
Alpár Ignác sikere	371
Nádler Róbert rajzai	371
Osztrák csipkebolt Budapesten	372
Vásárlások a király számára	372

KIÁLLÍTÁSOK.

Thoroczkai (Wigand) Ede Marosvásárhelyen	50
Az Orsz. Magy. Iparművészeti Társulat lakásberen- dezési kiállításának elhalasztása	50
Műhely	50
Orosz műipari kiállítás Párisban (H. B.)	51
Egyházművészeti kiállítás	73, 223

	Oldal
A magyar kereskedők vásárja	73
Az idei londoni magyar kiállítás	73
Házipari munkakiállítás	73
Az 1910. évi brüsszeli nemzetközi világkiállítás	74
Iparművészeti kiállítás Debrecenben	74
Művészeti rajzok és tárgyak kiállítása	74
A népművészeti kiállítás látogatói	223
Karácsonyi kiállítás	223
Az Orsz. Magy. Iparművészeti Társulat karácsonyi vására	341
A »Műhely« kiállítása az Urániában	341
Az Orsz. Magy. Iparművészeti Társulat jövő évi tavaszi lakberendezési kiállítása	342
Az Iparművészeti karácsonyi kiállítás Szegeden	342
Gyermekrajzok az Orsz. Iparművészeti Múzeumban	342

SZAKIRODALOM.

Werner Sombart könyve (Cs. Gy.)	181
W. Doenges, Meissner Porzellan; seine Geschichte und künstlerische Entwicklung (Csizik Gyula)	182
Die Grundlagen bewusster Stilempfindung	183
Wohnung und Hausrat	183
„Textile Kunst und Industrie“ c. új folyóirat	183
A Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Főfelügyelőségé- nek jelentése	298
A Studio a magyar Iparművészetről	298
Hans Cornelius: Elementargesetze der bildenden Kunst	302
Alexander Bernát: Művészet	338
Kozma Lajos ex-libris kötete	339
Mutató az új Ipartörvényhez	339
Az Istenfa. Írta: Huszka József	872
Kelet művészete és műizlése. Írta: gróf Vay Péter	372
Könyvek a japán művészetről	373

KÜLFÖLD.

Róma	184
Berlin	184
München	184
Bécs	184
Hamburg	184
Düsseldorf	184
Stockholm	184
Az ezidei darmstadti Iparművészeti kiállítás	184
Az amerikai nyilvános múzeumokra fordított összegek	339
Műtárgyak lopása	339
Nemzetközi művészeti tőzsde	339
Művészeti célokra fordított összegek	340
Jelmezbabák és plasztikus karikatúrák kiállítása	340
Német népművészet	340
Hamisított műkincsek	340
Lichtwark Alfréd	375
A szász törvényhozás törvényjavaslata	375
A párisi Louvre gyűjteményének gyarapodása	375
Corrado Ricci rendelete	375
Régi mesterségek ismertetése	375

Stockholm 1909-iki művészeti kiállítása	Oldal	375
A párisi Musée Galliera zsuri-jének határozata	375	
A »Punch« c. folyóirat kiállítása Londonban	375	

MUZEÁLIS ÜGYEK.

Hamisítványok (Czakó)	52
Ismeretterjesztő előadások	74
Az Orsz. Magy. Iparművészeti Múzeum ismeret- terjesztő előadásai a lefolyt évadban	74
A múzeumi alapeszme (Czakó)	74

KERAMIKA.

Keramika (és kő)	53
-------------------------	----

GRAFIKA.

Mesterség és művészet a nyomdászatban (Sz. G.) ...	49
Napoleon-képek	49
Jubiláló nyomdászegyesület (Czakó)	49
Merkantíl grafika	70
A nyomdász művészete (Czakó)	70

LAKÁS-MŰVÉSZET.

Az otthon művészete (Margitay Ernő)	53
A „Műhely“ kiállítása	75
Lakásdíszek	75
Japán ház Párisban	75
A „Műhely“ kiállítása (Margitay)	180

FÉMMŰVESSÉG.

Új formák a fémművészetben (Csizik Gyula)	54
Ékszerészet	56
A „Koch-monográfia“ újabb kötete (Cs. Gy.)	76
Fémjelzés és művészet	223
A fémdíszítésnek egy új technikája	374
A vaskályha	374

NÉPMŰVÉSZET.

Gerlach-Schwindrazheim: Unterfranken (Mihalik Gyula)	56
Két új magyar népművészeti munka	56
Gróh István könyve	76
A „The Craftsman“ cikke	76
Népművészeti kiállítás	183
Csere a finnekkal	183
A Társulat népművészeti gyűjteménye	184
Rabi munka	184

AZ ORSZ. MAGYAR IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT KÖRÉBŐL.

Az Orsz. Magy. Iparművészeti Társulat választ- mányi ülése 1. IX., 2. IX., 3. IX., 4. X., 7. IX., 9. X.	
Új tagok. 1. X., 2. XI., 3. X., 4. XI., 5. IX., 6. IX., 7. XII., 8. IX.	

Új alapító tagok. 1. X., 4. XII., 5. IX., 6. IX., 8. IX.	Oldal	
Karácsonyi sorsolás eredménye	1. XI., 9. IX.	
Az Orsz. Magy. Iparművészeti Társulat köz- gyűlése	4. IX.	
A lakásberendezési kiállítás elhalasztása	6. IX.	
Az Orsz. Magy. Iparművészeti Társulat egyház- művészeti kiállítása	6. IX.	
Felhívás	7. IX.	
Jóváhagyott alapszabályok	8. IX.	

KÉPEK JEGYZÉKE.

BŰTOROK, LAKÁSBERENDEZÉS.

A „Merijoki“ villa uri szobája. Tervezte: Eltel Saarinen	4
A „Hvitträsk“ villa ebédlőjének részlete. Tervezte: Gesellius	19
A „Merijoki“ villa egyik fiülkéje. Tervezte: Eltel Saarinen	21
Műterem részlete. Tervezte: A. Gallén Kallela	22
Asztal berakott díszítéssel. Tervezte: Eltel Saarinen	24
Pamlag karfájának faragványos része. Tervezte: Loja Saarinen	24
Szekrény. Tervezte: Eltel Saarinen	33
Ebédlő. Tervezte: E. Saarinen	53
Kőröslői szoba sarka. Kós Károly fölvétele	99
Torockói szoba sarka. Kós Károly fölvétele	100
Torockói szoba részlete. Kós Károly fölvétele	101
Műterem. Tervezte: Kós Károly	108, 109
Hall-ebédlő a művészkházhoz. Tervezte: Kós Károly	110
Hálószoba a művészkházhoz. Tervezte: Kós Károly	111
Hálószoba sarka. Tervezte: Kozma Lajos	121
Zeneszoba. Tervezte: Kozma Lajos	122
Ebédlő. Tervezte: Lakatos Arthur. Készült a kassai kir. javítóintézetben	174
Uri dolgozószoba. Tervezte: Fehérkuthy és Dósa. Készítette: Hosszú István	174
Leányszoba. Tervezte: Fehérkuthy és Dósa. Készít- tette: Mocsai József	175
Ormánsági thékaszekrény és törülközőtartó. Arnhold Nándor fölvétele	224
Szt.-gellérthegyi villa ebédlője. Tervezte: Hoepfner Guidó és Györgyi Géza	254
Szt.-gellérthegyi villa uri dolgozószobája. Tervezte: Hoepfner Guidó és Györgyi Géza	255
Fogadószoba és ebédlő részlete. Tervezte: ifj. Bodon Károly. Készítette: a darmstadti Alter-cég	276
Ebédlő és előcsarnok részlete. Tervezte: ifj. Bodon Károly	277
Fogadó- és uri szoba részlete. Tervezte: ifj. Bodon Károly	278
Uri szoba és lépcsőcsarnok részlete. Tervezte: ifj. Bodon Károly	279

	Oldal
Fogadóterem. Tervezte: ifj. Bodon Károly	280
Ágy és ruhaszekrény. Tervezte: ifj. Bodon Károly	289
Szalonrészlet. Tervezte: ifj. Bodon Károly. Készítette: a darmstadti Alter-cég	290
A Dékány-féle csipkebólt részlete. Tervezte: Fehérkuthy és Dósa. Készítette: Kuczora Flórián	291
Ruhaszekrény. Tervezte: ifj. Bodon Károly. Készítette: a darmstadti Alter-cég	291
Kisebb könyvszekrény és írópólc. Tervezte: Horti Pál	293
Ormánsági székek. Arnhold Nándor rajza	304
Ormánsági „szekrény“. Arnhold Nándor rajza	304
Bethlen Kata kelengyeladójának részlete (1695)	308
Faragott láda. Skócia 1653	310
Tölgyfa pohárszék 1695. Angol bútor	311
Asztal, gótkus magyar, XVI. század	319
Párnázott karosszék 1710	322
Queen Anne (1715) korabeli szék	323
Berakottdíszű diófaszekrény 1687	324
Chippendale terve után készült könyvszekrény 1765	325
Tölgyfa pohárszék 1690	326
Fiókos szekrény diófából	327
Chippendale terve után készült írószekrény 1770 ...	328
Az Orsz. Iparművészeti Múzeum kiállításának részlete	329
Pohárszék és könyvszekrény. Sz. főv. Iparrajziskola	360
Ablakfülke. Tervezte: Nádler Róbert	368

AGYAG-, ÜVEG-, MOZAIK- ÉS PORCELLÁNműVEK.

Üvegmozaik ablak. Tervezte: Walter Jung	18
A „Hvittræk“ nyaraló egyik ablaka. Tervezte: Ottó Ehrström	40
Üvegmozaik ablak. Tervezte: Axel Gallén Kalela	45
Eozin-vázák	60, 80
Virágváza és kancsó	77
A hetvenes évek elején készült Zsolnay-edények ...	78
Lakodalmas menet. Tányér. Mintázta: Klein J. ...	79
Porcellán-fayence edények	80
Eozin-edények	81, 83, 84, 85, 92
Magyar népies cserépedények mintájára készült majolikák	81
Pyrogranit griff. Mintázta: Nagy Mihály	80
Mázás porcellán fayence-reliefek	83
Kristálymázú kancsó	85
Eozin- és grès-edények	86, 87, 89
Majolika-relief	86
Falburkoló edények máz alatti festéssel	88, 89
Eozin-kép. Abt Sándor műve	90, 91
Grès-edények	90, 91
Krisztus. Eozin-szobormű	92
Porcellán-fayence váza cloisonné-szerű díszítéssel ...	93
Grès-virágtartók	93
Áttört díszítésű váza	93
Virágváza. Tervezte: Gróh István	95
Zeneszoba ablaka. Tervezte: Kozma Lajos	118
Hall ablaka. Tervezte: Kozma Lajos	121

	Oldal
Fayence-edények. Készültek Vértes (Vögerl) Rezső szaktanár vezetése mellett a székesfővárosi iparrajziskola agyagipari tanfolyamán	149
Színes ablak. Tervezte: Ruszti Gyula és Király Jenő	214
Színes üvegmozaik. Tervezte: Ruszti Gyula és Höning-schmid Oszkár	215
A Megváltó. Eozin-szobor. Készítette: a Zsolnay-gyár	235
Üvegfestmények. Készítette: Róth Miksa	237
Mozaik kép. Készítette: Róth Miksa	238
A veszprémi színház részére készült színes mozaikablak. Tervezte: Nagy Sándor. Készítette: Majoros (Mayböhm) Károly	295
Színes kályhaftők Mária királyné arcképével. XV. század	308
Három csésze. Porcellán. Bécsi gyártmány XVIII. és XIX. század	314
Porcellán fedeles edény és porcellán tányér, bécsi gyártmány, XVIII. század	314
Japáni porcelláncsészék	314
Mázás majolika tálak. Magyar, XVII. század	315
Majolikátál. Készítette: Zsolnay Vilmos	315
Két asztaldísz, tatai és holicai gyár. Mázás majolikakupa. Magyar, XVIII. század	316
Mázás cserépedények, régi mexikói munkák	317
Füles edény, mázatlan cserép, népvándorláskori ...	317
Ónmázás kancsó	317
Fedeles tál és teás kanna, porcellán. Bécsi gyártmány, XVIII. század	319
Tál, herendi porcellán 1843	320
Kávészkanna, mázas, kemény cserép. Bayreuth, XVIII. század	320
Majolika edények. Sz. Föv. Iparrajziskola	557, 366
Színes ablakok. Sz. Föv. Iparrajziskola	358
Kandalló-cserépkályha. Székesfővárosi Iparrajziskola	362, 363

ÉKSZER-, ÖTVÖS- ÉS ZOMÁNCMűVEK.

Írókészet domborított ezüsből. Tervezte: Eliel Saartinen és Erié Ehrström	24
Ezüstserlegek és ostyatartó. Tervezte: E. Ehrström	34
Ezüst övcsat. Tervezte: E. Ehrström	36
Ékszer, domborított ezüsből. Terv. E. Ehrström	36
Kehely, ostyatartó és borkancsó. Terv. E. Ehrström	37
Ezüst mellcsat. Tervezte: E. Ehrström	38
Serlegek, Kovács Ferencről és Lindmayer Jánostól ...	199
Nyakláncok és násfák. Tervezték: Gruy Mária, Jakó Géza, Király Jenő és Ruszti Gyula	212
Ciborium, feszület, gyertyatartó és kehely aranyozott bronzból. Tervezte: Hendrich Antal. Készítette: Bittner János	236
Az Orsz. Magyar Gazdasági Egyesület gróf Károlyi Sándor emlékszerlege. Tervezte: Muhics Sándor. Készítette: Herpka Károly	296
Pohár, serlegek és kupa, aranyozott ezüst. Magyar XVI. és XVII. század	316

TEXTIL.

	Oldal
Szövött faliszőnyeg. Tervezte: V. Blomstedt	40
Applikációs vánkások. Tervezte: Axeli Gallén Kalela. Készítette: Mary Gallén	45
Szövött faliszőnyeg. Tervezte: Olli Ehrström	46
Applikációs munkával díszített gallérok és kézelők. Készültek özv. Mirkovszky Gézáne tanárnő vezetése mellett a sz. főv. Iparrajziskola női munkatermében	150
Applikációs munkával díszített terítő és függöny. Készültek özv. Mirkovszky Gézáne tanárnő vezetése mellett a sz. főv. Iparrajziskola női munkatermében	151, 152
Zacsó. Tervezte: Rauscher Julianna	213
Hímzett misemondóruhák. Tervezte: Hollósy Mária. Készült a pozsonyi Izabella háziipar egyesület ciferi hímzőiskolájában	239
Szepességi bakacsín-kendő részlete. XVII. század	242
Sárga gyapjúval átszőtt szepességi oltárkendő töredékkel. XV—XVI. század	243
Bakacsín-abrosz részletei. XVII. század	243
Az Orsz. Iparművészeti Iskola háziipari osztályában készült vert csipkemunkák. Tervezte: Szendrői D. és Örkényi J.	294
Faliszőnyeg színes gyapjúból, flamand XVI. század Gaze legyező. Applikációs gallér és kézelők. Sz. főv. Iparrajziskola	318, 354
Csomózott szőnyeg. Tervezte: Lakatos Arthur. Sz. Főv. Iparrajziskola	355, 357
Gobelin ellenző. Tervezte: Mayer Antal. Sz. Főv. Iparrajziskola	356
Csomózott szőnyeg. Tervezte: Nádler Róbert	368

KÖNYVKÖTÉSZET.

Imakönyvfedelek. Készítette: Gottermayer Nándor ...	236
Könyvtáblák a londoni Arts and Crafts Schools-nak a rajzoktatási kongresszuson volt kiállításából ...	274
Borjúbörkötés. XVI. század	320

SZOBRÁSZATI MŰVEK, KISPLASZTIKA.

Gipsz dombormű. Mintázta: A. Gallén K.	38
Zsolnay Vilmos szobra Pécsen. A főalakot Horvai János, a mellékalakokat Abt Sándor mintázta; pyroganit alapzatát tervezte: Schüle Frigyes ...	77
A Mennyek Királynéja. Szécsi Károly mintája nyomán készült terracotta	87
Versenydíj. Mintázta: Filippinyi Sámuel	199
Feszület. Mintázta: Fekete Oszkár	199
Kútrészlet. Mintázta: Ruff András	200
Kútrészlet. Mintázta: Gnädig Sándor	201
Dombormű a londoni Royal College of Art-nak a rajzoktatási kongresszus kiállításán volt csoportjából. Tervezte: Miss Winter	273
Plasztikus állattanulmányok. Sz. Főv. Iparrajziskola	364

FALFESTÉS.

	Oldal
Kullervo a bosszú útjára indul. A helsingforsi diákotthon falfestménye. Festette: Axeli Gallén Kalela	47
Freskó a fehér kereszt kórház várótermében. Festette: Undi S. Mariska	137, 140
Egyházi körmenet a XVI. századból. Falfestmény az Orsz. Zeneakadémia földszinti előcsarnokában. Festette: Körösfői Aladár	138
A művészet forrása. Falfestmény az Orsz. Zeneakadémia első emeleti előcsarnokában. Festette: Körösfői Aladár	139
Fali frizek. Tervezték: Ruszti Gyula és Rombauer Erzsébet	210
A balászfalvi érseki székesegyház freskódíszéhez készült tervezet. Festette: Schmigelsehi Oktáv	240
A gróf Vigyázó Sándor-féle rákoskeresztúri mauzóleum freskóinak kartonjai. Festette: Kriesch Aladár	241
A párizsi École des Beaux-Arts-ban készült dekoratív festmény	275
Sablonozott friz és faliminta. Sz. főv. Iparrajziskola	359

NÉPMŰVÉSZETI MUNKÁK.

Gyeltvai guzsalyzár	94
Kalotaszegi sulyok	94
Sóváradi guzsalyzár	94
Ivócsésze Zalathnáról	95
Kalotaszegi kapatisztító	95
Zólyomi ivócsésze füle	95
Ivócsésze Krassószörény megyéből	95
Kapuzábék Parajdon. Kós Károly felvétele	102, 103
Kis kapu Parajdon. Kós Károly felvétele	104
Új kiskapu Bözödújfalun. Kós Károly felvétele	105
Ormánsági „szökrény” és ködmön. Festette: Arnhold Nándor	184
Festett kancsó. Péterffy Lajos tulajdona	193
Cseréptál. Dr. Balázs István tulajdona	193
Véselt díszítésű kancsó (1847). Györgyi Kálmán tulajdona	193
Cserép oromdísz a derzei unitárius parókiáról. Gróh István tulajdona	193
Régi cserépedények	193
Puskaporozott és faragott só- és paprikatartó szaruból és fából. (Somogy megye.) K. Lippich Elek tulajdona	194
Faragott állótükör. (Somogy megye.) Maróti Géza tulajdona	194
Faragott sótartó fából. (Somogy megye.) Maróti Géza tulajdona	194
Spanyolozott sótartó szaruból. (Somogy megye.) Maróti Géza tulajdona	194
Faragott szoborfülke diófából. (Somogy megye.) K. Lippich Elek tulajdona	194
Faragott pápaszemtok. (Somogy megye.) K. Lippich Elek tulajdona	195
Spanyolozott tükörfa. (Somogy megye.) Maróti Géza tulajdona	195

	Oldal
Fából faragott kapatisztító. (Kalotaszeg.) K. Lippich Elek tulajdona	195
Faragott tükörfa. (Somogy megye.) Az Orsz. Magy. Iparm. Társulat tulajdona	195
Puskaporozott tükörfa. (Somogy megye.)	195
Festett ónedeles kancsó, cseréptál, festett kancsó. Böhm János tulajdona	196
Hímes sulykoló. (Kalotaszeg.) Lajta Béla tulajdona	196, 197
Fából faragott gyertyatartó. (Kalotaszeg.) Maróti Géza tulajdona	197
Szaruból készült paprikatartó, spanyolozott díszítéssel. (Ormánság.)	198
Tálosok festett díszei. (Ormánság.)	198
Ágy festett díszítménye. (Ormánság.)	198
Mángorlófa Tolna megyéből. Arnhold Nándor főlvétele	198
Sulykok. (Ormánság.) Arnhold Nándor főlvétele	198

FAFARAGÁS.

Fafaragvány. Tervezte: Axeli Gallén Kalela	39
Érrovásos faragások. Tervezte: Gruy Mária	209
Faszekrényke érrovásos faragással és fémverettel. Tervezte: Rombauer Erzsi	211
Papirkések. Tervezte: Marschalkó Etelka	213
Fából faragott dombormű. A birminghami művészeti iskolának a londoni rajzoktatási kongresszuson volt kiállításából	290

ARCHITEKTURA, INSTALLÁCIÓ.

A „Merijoki“ villa előcsarnoka. Tervezte: Gesellius, Lindgren és Saarinen	1
Az 1900. évi párisi világiállítás finn épülete. Tervezte: E. Saarinen	9
A helsingforsai új kórház. Tervezte: Lars Sonck	10
A „Hvitträsk“ villa Helsingfors mellett. Tervezte: Gesellius, Lindgren és Saarinen	10
A tammerforsai szt. János templom. Tervezte: Lars Sonck	11
A helsingforsai banknak domborított sárgarézéből készült főkapuja. Tervezte: Ehrström	12
Lakóház kapuzata Wiborgban. Tervezte: Armas Lindgren	13
Wiborgi lakóház főbejárata. Terv.: Armas Lindgren	14
Banképület Helsingforsban. Tervezte: E. Saarinen	15
Helsingforsai bank belseje. Tervezte: Lars Sonck és Walter Jung	16
A helsingforsai bank belseje. Tervezte: Lars Sonck és Walter Jung	17
Wiborgi lakóház belsejében levő falí fríz részlete. Tervezte: Armas Lindgren	18
Műteremház egyik ajtaja. Tervezte: Axeli Gallén Kalela	19
A „Hvitträsk“ villa előcsarnoka. Tervezte: Saarinen	23
A kőbányai r. k. templom főoltára. Tervezte: Tandor Ottó. Készült a Zsolnay-gyárban	82

	Oldal
Zsolnay Vilmos sírboltja Pécsen. Tervezte: Sikorsky Tádé	96
Szászlónai gör. kath. templom. Kós Károly főlvétele	97
Kibédi ház. Kós Károly főlvétele	98
Kis udvarház. Tervezte: Kós Károly	106
Kis udvarház műteremmel. Tervezte: Kós Károly	107
Kis udvarház udvara. Tervezte: Kós Károly	112
Udvarház a domboldalban. Tervezte: Kós Károly	113
Zebegényi r. kath. templom. Tervezte: Kós Károly	114
Elemi népiskola és népkönyvtár. Tervezte: Györgyi Dénes	115
Kis kastély Nógrádban. Tervezte: Györgyi Dénes	116
Ev. ref. templom, iskola és paplak. Tervezte: Mende Valér	117
Lakóház. Tervezte: Kozma Lajos	118
Fürdőszoba-ablak. Tervezte: Kozma Lajos	119
Kert ajtaja. Tervezte: Kozma Lajos	119
Ablakkiképzés. Tervezte: Kozma Lajos	120
Hall. Tervezte: Kozma Lajos	123
A Szt. Gellérthegyi művészi kiképzésének eszményi terve. Tervezte: Medgyaszay István	169
Hegyiforrás építészeti megoldása. Faragott szürke gránitból. Tervezte: Novák Lajos	217
A „Műhely“ kápolnája. Tervezte: Tátray Lajos	244
Szentgellérthegyi uriház. Tervezte: Hoepfner Guidó és Györgyi Géza	250
Ugyanaz; oldalnézet mellékbejáróval	251
Ugyanaz; főbejárat, előkert és terraszhídja	252
Ugyanaz; hall	252, 256
Ugyanaz; télikert	253

GRAFIKUS MUNKÁK.

Axeli Gallén Kalela	26
A. Gallén Kalela rajza	27, 28, 29, 31, 41, 43
A „Kivitt“ (a hét testvér) c. regény plakátja. Tervezte: Axeli Gallén Kalela	48
Ex-librisek. Rajzolta: Muhlts Sándor	64
Ex-librisek	65, 66, 67, 68, 75
Könyvillusztrációk. Tervezte: Kozma Lajos	126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136
Szedéshez rajzolt vigneta és keret. Készült a düsseldorfi iparművészeti iskola nyomdász-szakosztályában	142
Könyvoldal. Készült a bécsi államnyomdában	143
Hibás mesterszedési fogások	144
Téves felfogású tervezet a nyomdász-szakiskolából	144
Iskolai feladat a magdeburgi nyomdásztanfolyamon; szételő és kevert szedést miként kell egységessé szerkeszteni	145
Címlap. Készült a Chicago Inland Printer nyomdásziskolájában	146, 147
Címlap. Készült a berlini nyomdász-szakiskolában	146
Norvég példa a szedés és keretdiz. elrendezésére	147
Amerikai példa a rajz és szedés összhangjára	148
Oldallapok az egységesen kiállított könyvből. Rajzolták, maratták, nyomták és kötötték a lpcsei nyomdász-szakiskolának növendékei	161

	Oldal		Oldal
Címszedés és keretdísz összhanga egy XVI. század- beli francia nyomtatványon	162	Tarsoly bőrből. Készült ugyanott	155
Arányok tanítása a csikágói nyomdásziskolában, épi- tészeti részletek után	163	Zsolnay Miklós Pécs városától kapott díszpolgári ok- levelének borítómappája. Tervezte és készítette: Nádler Róbert	249
Angol plakátok ismeretlen szerzőktől	330, 331	Az Orsz. Magyar Gazdasági Egyesület gróf Károlyi Sándor-émlékserlegének tokja. Tervezte Muhics Sándor. Készítette: Fischhof Jenő	296
Angol plakátok. Tervezte: John Hassal	330, 332, 333, 334, 335, 336	Véssett bőrmappa. Székesfőv. Iparrajziskola	355
Angol plakát. Tervezte: Bushel	331		
Bükkerti Mariska rajza	344		
Nádler Róbert rajza	349, 352, 370, 371, 373, 376		
Homlokdísz. Székesfőv. Iparrajziskola	362, 363		
Akttanulmányok. Székesfőv. Iparrajziskola	365		
FÉNYKÉPEK.			
Pihenés. Weisz Hugó felvétele	156		
Szénásszekér. Izabella főhercegnő felvétele	156		
Cápa fogás. József kir. herceg felvétele	157		
Téli táj. Nagyrévi Haranghi György felvétele	157		
Felhőtanulmány. Matusik Márton felvétele	158		
Éj a Balatonon. K. Lippich Elek felvétele	159		
Öregasszony. Révész Zoltán felvétele	160		
Körösfői A. és neje. Székely Aladár felvétele	160		
FÉMMUNKÁK.			
Bútorvasalások és hamuveder domborított rézből. Tervezte: E. Ehrström	35		
Rézlemezről domborított óralap. Tervezte: E. Ehr- ström	36		
Hamutartó domborított rézből. Tervezte: A. Gallén K. Domborított bútorveret. Tervezte: E. Ehrström	39		
Virágváza domborított rézlemezről. Tervezte: Vértes (Vöge)l Rezső. Készítette: Jancsurák Gusztáv rézműves. Kovácsolt vasállványát készítette: Sár- váry János	155		
Soproni kovácsolt vasból készült ajtókopogtatók. XVI., XVII., XVIII. század	176		
Vasrács. Tervezte: Mánczos Zoltán	218		
Rézből domborított keresztelőmedence. Tervezte: Lajta Béla. Készítette: Galambos Jenő	233		
Keresztelőmedence. Tervezte: Tátray Lajos. Fedelét vasból kovácsolta: Imregh Pál. Műkő-alapzatát készítette: Hammerle és Társa	234		
Örökmécses. Tervezte: Vértes Rezső. Rézlemezről domborította: Jancsurák Gusztáv. Állványát vasból kovácsolta: Sárváry János	235		
Kovácsolt vaskapuk. Sz. Főv. Iparrajziskola	361		
BŐRMUNKÁK.			
Bőrbatik-munkák. Szék támlája és ülőlapja. Készültek az Orsz. Mintarajziskola és Rajztanárképzővel kap- csolatos s Nádler Róbert tanár vezetése alatt álló iparművészeti gyakorló osztályban	153		
Ebédlőszék, fényképkeret, pamlagpárna. Készültek ugyanott	154, 155		
ÉRMÉSZET.			
Ezüstből domborított plakett. Tervezte: E. Ehrström	38		
A bruxellesi St. Michel et Gudule templom. Tervezte; Wiener Jakab	170		
Az aacheni monostor-templom. Tervezte: Wiener Jakab	170		
A művész anyja. Tervezte: Max Dasio	170		
Szt. Márton. Tervezte: Max Dasio	170		
Ijjázó Diana. Tervezte: Max Dasio	170		
Esküvői emlékérem. Tervezte: Max Dasio	170		
Gróf Széchenyi István. Tervezte: Loránfi Antal	171		
Popper Dávid. Tervezte: Telcs Ede	171		
A huszári kiállítás plakettje. Tervezte: Juhász Gyula	171		
A balesetügyi kiállítás érme. Tervezte: Juhász Gyula	171		
A kereskedelemügyi m. kir. miniszter iparművészeti érme. Tervezte: Berán Lajos	172		
A sütőipari kiállítás plakettje. Tervezte: Murányi Gyula	172		
Thaly Kálmán emlékérmé. Tervezte: Berán Lajos	172		
Anyóka. Tervezte: Beck Ö. Fülöp	173		
Plakett. Tervezte: dr. Greiner Dániel	173		
Zsolnay Miklós emlékplakett. Tervezte: Beck Ö. Fülöp	173		
Európa bikával. Tervezte: Franges Róbert	173		
A kereskedelemügyi m. kir. miniszter a vidéki kiállít- ások részére készült érmének mintája. Tervezte: Maróti Géza	292		
VEGYESEK.			
Síremlékek. Tervezte: Tátray Lajos	124		
Síkdíszítmények. Tervezte: Gruy Mária	213, 214		
Síkdíszítmény. Tervezte: Rombauer Erzsébet	214		
Síremlékek. Tervezte: Vučak Mihály	216		
Mozaikkép terve	238		
A „Műhely“ kápolnája. Tervezte: Tátray Lajos	244		
Zománcolt keretek terve. Tervezte: Horti Pál	292		
Cementlapokra való díszítések. Tervezte: Horti Pál	299		
Könyv- és cserépdíszítések. Tervezte: Horti Pál	300		
Könyvdíszek. Tervezte: Horti Pál	301		
Alabastrom óra. XIX. század eleje	313		
Címeres aranylakkdoboz, japán	318		
A berlini Hohenzollern-Kunstgewerbehaus jelmez- baba-kiállításából. Rajzolta: Szírontai Lhotka István	339, 340, 341		
Virágtanulmányok. Székesfőv. Iparrajziskola	353		
Pillangó tanulmányok. Székesfőv. Iparrajziskola	353		
Inkruszált díszítmények. Tervezte: Nádler Róbert	367		

GESELLIUS, LINDGREN ÉS SAARINEN:
A „MERIJOKI“ VILLA ELŐCSARNOKA.

HALL.

A FINNEK.

IRTA: KORONGHI LIPPICH ELEK DR.

GÖRTÉNELMET ÍROK, ami látszólag nem ide való. De megírom, mert az a hitem, hogy nem elegendő, ha folyton csak szakbeli részletügyeivel foglalkozunk a művészeteknek, de szük-

séges, hogy a művészeti szellemet néha az ő világtörténelmi nagy szerepében is szemügyre vegyük.

Egy népről írok, mely létének évezres khaoszából a szemünk láttára alakult ki kultúr-nemzetté s amely nép kialakulásának legmélyebbre ható és legmesszebbre tündöklő vezető fénye — a művészeti szellem.

Ennél az emberiség történetében nincs szebb tanulsága annak, hogy a nemzetek sorsát intéző titkos erők között — ott a művészet is!

□

Fenn éjszakon, a skandináv államok és a rengeteg Oroszbirodalom közé ékelődve, van egy nagy ország s ebben a nagy országban egy kicsi nép.

Finnország nagy ország és fölötte érdekes. A Keleti tenger mossa lennső partjait, melyeken, sziklás kis kertekben, nyaratszaka, még nyílnak a rózsák; a smaragdszínű kis gazdaságokban, nyírfáktól és fenyvektől elhódított területeken, megéri a sovány fajta gabona is: árpa, rozs, zab; — a felső vége pedig oda nyúlik az éjszaki jeges tengerhez, hol néha olyan nagy a világosság, hogy éjfélkor is süt a nap, néha meg olyan igazi a sötét, hogy még délben sem kel fel a nap. S ez a néha-néha éppen fél-fél esztendőt jelent.

Fölfelé nyúlásában olyan nagy ez az ország, hogy tíz szélességi fok pántolja át keresztbe, a területe 373.604 négyzet kilométer (a Magyarbirodalomé csak 279.759 négyzet kilométer). Felső részeiben apró kis lapp emberek viaskodnak a minden tenyészetet leborotváló jeges

viharokkal, dél felé pedig egy hős nép sűrűforog gyönyörű kultúrájának épülő várfalai körül, nép, melynek vasakarátát lánglélek edzi acéllá — s mely a mi egyetlen rokonunk Európában.

Iskoláink és világtörténelmi gondolkodásunk fogyatékoságának egyik bizonyosága az a sajátos valóság, hogy társadalmunk a finnségről vagy éppen semmit sem tud konkrét értelemben, vagy itt-ott legfeljebb csak annyit, amennyi homályosan az emlékezete valamely zugában porlepetten megmaradt, nyelvtani könyvek bevezető fejezeteiből.

Finn... ez a szó milyen fogalmakat vált ki magyar agyvelőből? Legtöbbnyire valóban semmifélet, — gondolat nélkül megyünk el a finn név mellett. Egyikünkre-másikunkra ránk legyez a finn-ugor nyelvhasznításról való emlékeink tétova árnya, egy pillanat töredékreszeig mintha hallanók ezeket a kétes értelmű szókat: Sajnovits, Reguly, Budenz... medve, foka, bálna, rénszarvas, zuzmó, hómezők... s mintha lengén átsuhanna szagló idegeinken a halzsír émelygős illata...

Finnnek... okvetetlenkedő, apró, szőke, bundás halevők... talán csak arra való, hogy néha megcsiklándozzák az orrát a nagy, lomha orosz medvének, ki aztán rájuk csap időnkint az ormótlan mancsával — s aztán egy ideig megint békesség.

Egy publicistánk, valami »szabadgondolkodó«, meg is írta most nem rég: »Egészben véve furcsa, hogy ez a kis nép oly súlyt vet arra, hogy a világon legyen. Mit szeret azon a nyelven, mely nem jelent egyebet, mint egy kényelmetlenséggel többet? Mit mond neki a muzsikája, mely nem mond semmit? Mit félt azon a kultúrán, mely halovány leöntés-tea a nyugat főzetéből? Mit veszítene nemcsak a világ, de ő maga is, ha átolvadt volna a svédsgébe, vagy elvegyülne abba a nagyszerű tengerbe, melynek vizei felett a Tolsztojk s a Dosztojevskik lelke lebeg? Igen, igen, ez így van. Érthetetlen erőlködés...«

Így is gondolkodnak tehát a finnekről nálunk olyanok, kik egyáltalán gondolkodnak róluk. Meg kell azonban nyugtatnom finn barátainkat és testvéreinket afelől, hogy itt ily szuverén göggel mégis kevesen szólnak róluk, talán csak éppen ez az egy. Ránk nézve lenne ördögös baj, ha a tárgybeli ismeretnek és az ideális lendítő elemeknek ily nagy hiányában szenvedő világfelfogás foglalna tért a magyarul gondolkodók között. Egyáltalán nem tudni valamiről . . . erre kapható a magyar; de váltig nem kapható az afölött való csodálkozásra, hogy miképpen szeretheti egy sokat szenvedett, ős nemzet a saját nyelvét, zenéjét és miképpen csügghet a saját kultúráján, — különösen akkor, ha olyan megszentelt az a nyelv, ha olyan magas fejlettségű az a zene s oly ép és erős gerincű az a kultúra, mint aminő a finneké.

Ellenkezőleg: éppen a magyarság az, mely — ha ismernie adatik — egész lényét átjáró együttérzéssel vesz részt a létökért viaskodó és fajbeli hivatásukért lelkesülő népek küzdelmeiben, olyannyira, hogy még a saját birodalmában élő idegen néptörödékek faji érzéseivel és sokszor államellenes törekvéseivel is inkább elnéző alkura lép, semhogy ellenők az erősebb fél természetű jogát ridegen alkalmazza.

Csak hogy a magyar éppen azt a remek kis testvérnépet ismeri legkevésbé, mely szinte példátlan erényekkel vívja szakadatlan harcát, léte ostromolt alapjainak védelmében. Pedig őt ismerve, sokat érő tapasztalatokkal gyarapíthatnók a saját lelkünk arzenálisát.

A finnség múltja olyan mint egy komor mese, jelene pedig nagyszerű epopea, melyben azonban nem a deus ex machinák, hanem az emberi lélek mélységeiből feltörő valóságos energiák mozgatják az eseményeket.

□

Időszámításunk kezdetkoraiban a finn-ugor népcsaládok még egymás mellett laktak az Ural vidékein; s a történelem színpadán mozgó népek ugyancsak jól ismerték a hatalmas finn és mordvin, valamint a szilaj urg, urog, ugor nép nevét. E népek és szomszédaik elszaporo-

dása folytán mozgolódások és eltolódások állottak be a közös ősi területeken. A tömeges, együttes irányú népvonulásokat lehetetlenné tették egyrészt a nagy hegyek, másrészt az előnyomuló indo-germán népek áradatának zavaró hatásai. A finn-ugor népcsoportnak nyugoti tömege voltak a lappok, a szuomiak (finn, észt, liv, karjalai), mordvin és cseremiszt törzsek. Ezeket a népi eltolódások hullámai éjszak felé szorították, mind feljebb és feljebb. A népcsoport keleti tömege, úgymint a zürjén, vogul, votják, osztyák és magyar zöm szétfoszlott: a vogul és osztyák csoportok az Ural-hegység keleti felére, a zürjén és votják az Ural nyugoti oldalára húzódtak, a magyarság pedig az Ural déli nyúlványainál helyezkedett el, honnét a szomszédos turk és szláv néptörzsekkel való folytonos dulakodás közben végre is ide tolódt a mai Magyarországra. Nyelvünk egyező alkatát és ősi fogalmakat jelző szavait hoztuk fel korunkig emlékeül a finnekkel hajdanta való együttélésünknek, ama nyelvgazdagodással együtt, mely a turkokkal és szlávokkal való állandó keveredéseknek a természetes következtése.

A finnek előbb (már a VII. században) érték mai hazájukba, mint mi a miénkbe. Mi még Etelközben legeltettük a nyájainkat, mikor ők, útközben hosszabb-rövidebb időre megszállva egy-egy területet s ott el is hagyogtatva egy-egy törzset (livek, kúrok, észték), főtömegükkel már letelepedtek a mai Szuomi országban. Mint mi itt a Tisza-Duna mentén, ők ottfenn az ezernyi tavak vad vidékein vadásztak, halásztak és legeltettek. Nomádok voltak és pogánykodtak, éppen úgy mint mi; velünk egy istent imádtak, a miénkkel egy alkatú nyelvet beszéltek. De mi már a X. században áttértünk a keresztény vallásra, őket csak a XII-ben törték bele. Mi már tekintélyes állam voltunk és II. Géza királyunk éppen akkor irt az ő büszke önértetében eképpen a francia királynak: »Én csak Istentől félek, embertől nem!« — mikor Szent Erik svéd király (1160 táján) legázolva az óriási területen elszórtan élő finn pogányokat, országukat is hatalmába kerítette s a megmaradt

□

finnséget megkeresztelvén, bekebelezte. Ekkor vesztették el finn testvéreink a szabadságukat és sorsuk lön, hogy hazájuk állandó csatatere legyen az egymásra törő svéd és orosz fegyvereknek. Finn nemzet, finn állam, finn kultúra nem keletkezhetett, mert a csekélyke számú szegény finn nép felett 700 esztendőig a hatalmas svéd erő és svéd kultúra súlyosodott.

Hét évszáz elteltével egy I. Napoleon nevezetű Akarat uralkodott a világon s kedvtelése lévén Európa térképének korrigálása, a tiltsíti békekötés alkalmával 1807-ben azzal lepte meg IV. Gusztáv svéd királyt, hogy Finnországot I. Sándor muszka cárnak ajándékozta . . . I. Sándor azonnal jelentkezett az új birtokért, de Gusztáv hadai töltött puskával fogadták. A hadak természetesen finnekből állottak, kik szegények eképpen, Isten tudja hányadszor, ontották vérüket azért, hogy az ő hazájokat megöltalmazzák a svéd uralom részére. Ezúttal hiába volt a vérontás, a régi genialitásban megfogyatkozott svéd hadvezetés elhibázta a dolgot: a finn katonaság minden legendás hőieskedése ellenére is elvesztette a véres játékot s Finnország az 1809. évi szeptember hó 17-én Fredrikshammiban megkötött békeszerződéssel az orosz birodalomhoz csatoltatott.

Ilyen világtörténelmi nagy esetnek kellett bekövetkeznie, hogy a finnség gondolkodóba merjen esni afölött, hogy voltaképpen van-e hát ő a világon, vagy nincsen? csak a földrajzi területe tesz-e számot, avagy az ő fajbéli lényé is bátorzkodhatik magát a nagy világ-egyetem egyik alkotórészének tekinteni?

A helyzet valóban természetszerűleg parancsolta egy lelki válság megindulását. Fokozta a helyzet talányos kényességét az a nagy előzékenység, mellyel a cár e sokszor kipróbált hőiesességű és igen intelligens új népelemet kezelte. A cár egy darab súlyos svéd kultúrával találta magát négy szemközt s érezte, hogy vele csinyján kell bánnia. Kinevezte magát Finnország nagyfejedelmének, az ország kiváltságait: autonómiáját, alkotmányát megígérte, összehívta a finn országgyűlést . . . amelyen — megjegyzem — senki sem tudott finnül beszélni, mert minden intelligens finn ember

svéd nyelvű volt, még Sprengporten is, a finn függetlenség eszméjének tűzörzöje.

A finnek természetesen a svéd uralom alatt sem voltak önálló nemzet, de a faj értelmisége a svéd protestántizmus szabad szellemében és a magas svéd műveltség áldásos hatásai között kultúrelemméedződött. Műveltségben és viszonylagos szabadságban elérték a finnek a legtöbbet, amit egy oly sokszor megtizedelt maroknyi nép elérhetett.

A fredrikshammí béke után azonban a kis nép boldogulásának minden feltételében óriási változás állott be. A finnség egy teljesen új, döntő erejű tényezővel került szembe: az oroszral.

Mindenki érezte, hogy az orosz hatalom túlsúlya a finnek svéd kultúrájának pusztulását jelenti. De a finn értelmiség egész szelleme tiltakozott az orosz befolyás ellen, amely a megszokottnál alantasabb erkölcsöket hordozott nem egészen tiszta hullámain, amelynek tartalma mindenuntalan elárulja Byzanc etikai hagyományait, az orosz életet szabályozó vallás pedig ellenkezik a lelki világosság princípiumaival. Érezte a finnség, hogy szakítania kell a svéd kultúra közösségével, de érezte azt is, hogy az oroszral lépni közösségbe nem tud. Mit tegyen? Mibe kezdjen?

A finnek előtt egyre világosabban kezdett kialakulni az a dacos öntudat, hogy hiszen ők nem is svédek . . . hanem finnek! Mint vilámlás az éjszakában, a felcikázó fajbéli gondolat úgy világosította be előttük azt az évszázakig sötétben kúszó utat, melyre — ha meredek, ha járatlan — okvetlenül és eltökélten rá kell lépniök, hogy a svéd művelődést elhagyandó s az orosz elkerülendő, létüket biztonságba helyezhessék. Érezték, hogy az óriás barbár medve átöleli és megfojtja őket, hacsak mellének nem szegezük az egyedül biztos védő fegyvert: a nemzeti öntudatot, a saját fajbéli magasabb műveltségöket.

□

□

Nehéz idők következtek a finnségre: lázasan kereste önönmagát s bizony — nem találta meg sokáig. A finn kultúrájának semmi tradíciójára nem akadtak; a legműveltebb finnek, kik-

nek vezetniök kellett a nemzeti áramlatot, még finnül sem tudtak; — hiszen 700 esztendőn keresztül a műveltek nem beszéltek finnül, minélfogva ki sem épülhetett az a finn nyelv, amelyen most 700 esztendő múlva egyáltalán ki lehetett volna fejezniök a magasabb gondolataikat . . .

Finn irodalom, finn művészet, finn tudomány, finn társadalom nem volt. Csak egyetlen erőforrásra támaszkodhattak tehát a nagy cél felé induláskor: a finn akaratra!

Ezzel az akarattal lehatoltak aztán abba a rétegbe, ahol még élt az ősi finn nyelv és vele az ősi finn szellem, lehatoltak — a nép rétegébe. Ráemlékeztek a H. G. Porthan és az R. Becker régi figyelmeztetéseire, hogy a finn nép körében még igen-igen sok, gyönyörű ősi népeket tudnak az öregek.

Míg az idősebb finn urak a nemzet közjogi politikájának és adminisztratív berendezkedésének a szálait szőtték-fonták, a fiatalok az ő ideális fellángolásukban türelmetlen hévvel kutattak a finnság múltjában rejlő erők után. Egy alig 21 éves fiatal ember, úgy hívták, hogy Lönnrot, mint a népmesékben a tündérkisasszony felszabadítására világgá menő tarisznyás legény, elindult, hogy felkutassa azokat az ősi népdalokat, amelyekből valami csodát várt az ő fiatal ösztöne. 1823-tól kezdve bejárt nagy vidékeket, meglakta a finn parasztok faházait, elüldögélt a hosszú estéken tűzhelyeik mellett, velök evett, velök aludt, velök búsult . . . s amit hallott, feljegyzett minden népeket. Mikor ezeket az énekeket rendezgette, összeillesztgette, küldte belőlük a finnek bámulatos nemzeti eposza: a világhíres Kalevala, melynek első kiadása azután 1835-ben jelent meg 25.000 strófában.

Kalevala . . . ez az irodalmi csoda! A finnek őskorbeli közműveltségének zengő adatgyűjteménye.

A művelt Nyugat sokáig nem hitte el, hogy Európát lakó nép hagyományában maig is éljen egy olyan remek népi eposz, mint aminő a Kalevala. Lönnrotot mint valami genialis hamisítót tárgyalták.

De ma már a finn művelődés legelső apostolául tiszteli őt a világ, neve szent fogá-

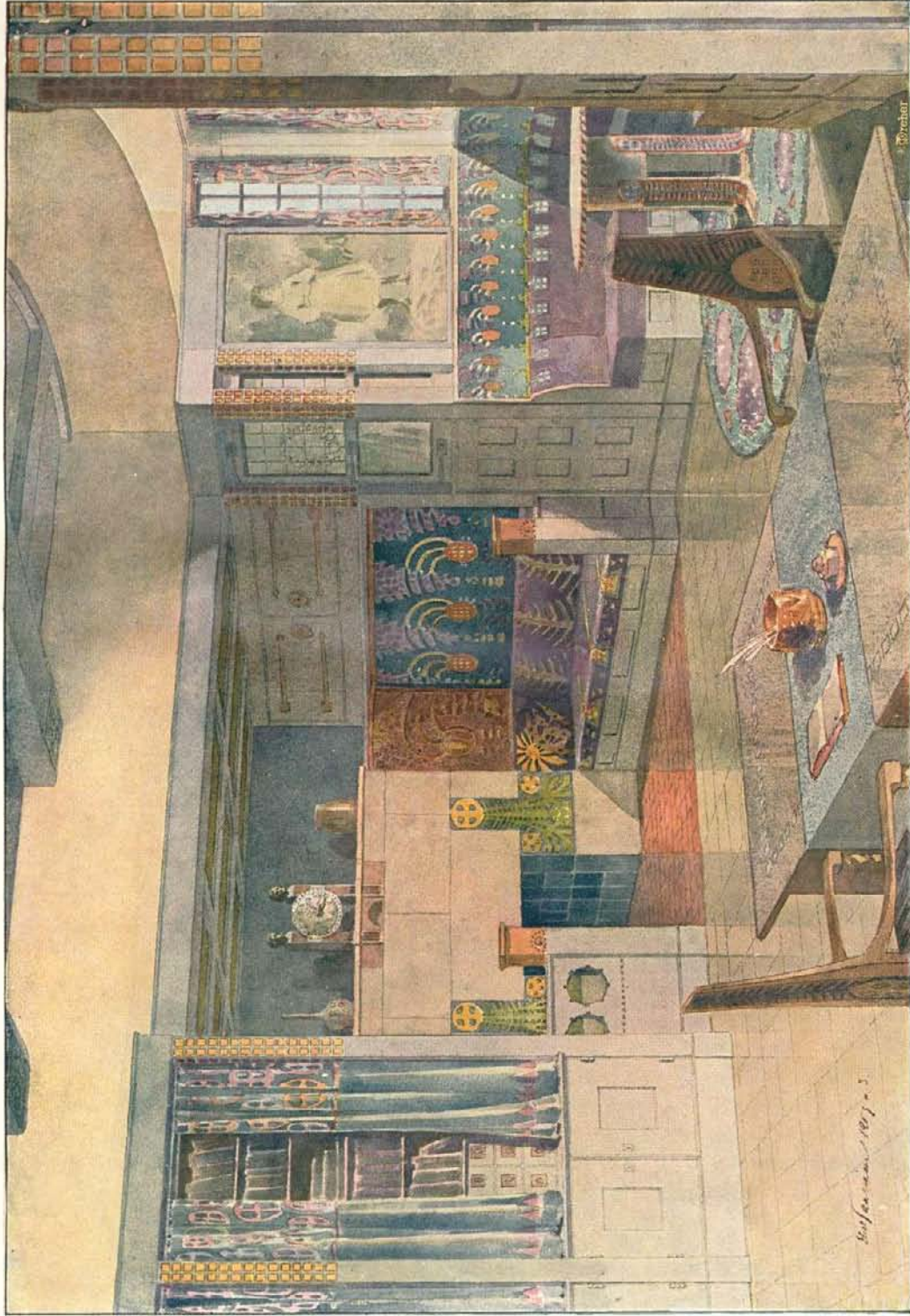
lom a nemzete érzületében s a Kalevala a finn nemzeti kultúrájának csodatévő forrása és élő evangéliuma.

Lönnrot kutatásainak eredményén felbuzdúlva, a fiatal kultúrfinnek egész kis hadserege gyülekszik a Kalevala körül. Megalakítják 1831-ben a finn irodalmi társaságot s az e társaságban megbeszélte irányító elvek szerint nemcsak a Kalevala bővítése és teljessé tétele céljából, de a nép szájhagyományában megőrzött minden más emlék összegyűjtésére is elindulnak lelkes férfiak az ő kutató útjaira. Cajan, Castrén, Europaeus, Porkka nagy eredményekkel tértek vissza. Europaeus átkel Oroszországba s ott, a birodalom szívében, a tveri kormányzásban fölkeresi azt a csöppnyi finnséget, mely a de la Gardia hadai elől még a XVII. század elején menekült oda. Ott köztük megtalálta a remek Kullervo-epizódot. Porkka pedig Ingerlandban egymaga 70.000 strófát gyűjtött össze.

A fajbéli önmegismerés vágyától áthatott lélekkel, az irodalmi társaság szervező vezetője mellett, a nép között való nyelvi és népköltési kutatásra mind többen és többen vállalkoznak s megindul a Kalevala interpretálásának és az összegyűjtött népköltészeti anyag kiadásának munkája. Mindez nagy költséggel is járt, de a pénzt összehordta a parányi finn társadalom. Abban a szegény országban, amelyenél szegényebb talán nincsen is, egy pék, W. Blomberg, 106.000 frankot, egy Ahlgren nevű kereskedő pedig 186.000 frankot hagyományozott a finn irodalmi társaság akciójára . . .!

A Kalevalának és az egyéb finn népköltési emlékeknek kiadása, elemzése és magyarázata létre hozta azt, ami a század első évtizedeiben még egyáltalán nem volt: a finn irodalmi nyelvet. — S ezzel megindult a nyelv tudományos búvárlata is.

Sjörgen kezdte meg a nyelvtanulmányozást. Nagy és örökszép jelenség volt az, amint a nyelvbúvárlat során egyre több és több finn-féle népet fődöztek fel Oroszország területén, — azokat, amelyek a népvándorlás során itt-ott elmaradoztak — s amint példátlan mohósággal e népek nyelvének és történetének kifürkészésére vetették magukat. Megható az

E. SAARINEN: A „MERIJOKI“ VILLA
URI SZOBÁJA.

SALLE DE TRAVAIL
DE LA VILLA „MERIJOKI“.

a határtalan lelkesedés, mely a finnek legjobb-jainak egész lelkét a népük létalapjait képező ethnológikus viszonyok bűvárlatához forrasztotta. Castrén egymaga végigkutatatta az éjszaki Jegestengertől a kínai határszélig terjedő rengeteg területet. Castrén után Ahlquist vette át a finn és a többi finn-féle nép nyelvének ügyét s Ahlquisttal már egy egész fényes nemzedék dolgozott együtt azon az óriás munkán, melynek nagyszerűségét ernyedő idegekkel és kozmopolita észjárással valóban lehetetlen még csak mérlegelni is.

Szögezzük le itt véglegesen, hogy ezek a gigászi erőfeszítések egy költeményből, a Kalevalából merített ihlet alapján építették meg a szép és gazdag finn irodalmi nyelv — s az oly átható és mély finn-ugor összehasonlító nyelvtudomány organizmusát.

Csodálatos volt a Kalevalának az ősi idők mélységeiből való felbukkanása s mindvégig csodálatos a finn nemzet kialakulására való hatása.

A Kalevala nyelvének és a finnek ősműveltségét kifejező tartalmának elemzése közben sokszor állottak meg egy-egy ködös, homályos érthetetlenség előtt. A zengő nyelv és a festői képlet ezer és ezer talányt rejtett méhében, amely talányok megfejtésére való lázas törekvés ismét teremtett valami nagyot és becseset: a finn-ugor archaeológiát.

Itt fűződik a Lönnrot és Castrén nevéhez egy harmadik messze sugárzó, halhatatlan név, az Aspelin neve.

Aspelin a Kalevala zengő adatait tárgyhöz kötni kívánta. Elindult Oroszországba, átkutatatta az orosz régiséggyűjteményeket s rájött, hogy azok óriás arányokban tartalmaznak oly leleteket, melyek a finn-ugorság ősi múltjára (tehát a magyarságéra is) mind több és több világosságot deríteni alkalmasak. E leleteket feldolgozta, aztán neki állott s a finn népvonulás útján lévő ősi sirokat és kurgánokat felásatta, a talált anyagot a finn régiségleletek anyagával egybevetette, majd 1887-től kezdve három expedíciót is vezetett az Altai és a Jenisszei vidékeire . . . gyűjt, elemez, köfeliratokat másol s e valóságos hősi munka alapján írja meg alapvető, örökbecsű műveit. A genialis

Thomsen megfejté az ősi írás titkait. Heikel, Munk, Apelgren, Ervasti stb. stb., a fiatal tudósok egész légioja tódul az Aspelin nyomába, oly lelkes fölkészüléssel és hittel, melyet lehetetlen bámulat és megilletődés nélkül néznünk.

Mindez az óriási munka sem volt azonban elegendő arra, hogy a Kalevalában rejtőző minden titokra világosság derüljön. Igen sok fejezet, sok szó, sok kép maradt benne megfejtetlenül!

Ezt a finnek, kik oly lángésszel ismerték fel azt az igazságot, hogy nemzet csak önmegismerés alapján keletkezhetik és állhat fenn, nem hagyták annyiban. A néptől kapták a Kalevalát, elhatározták tehát, hogy a néphez fordulnak végleges megfejtéseért is. Hamar meg is győződtek, hogy titkot rejtő sajátos szavak zára felpattan, példázat, képlet valósággá bontakozik ki, egész jelenetek megelevenülnek, ha sikerült valamely ősi népszokáshoz, vagy oly apró alkotásokhoz kapcsolniok, melyeket a nép ősi ösztöne és fantáziája hozott létre. Rávetették tehát magukat a nép életének, szokásainak és művészkedésének a tanulmányozására. Ez alapon — ismét csak a Kalevala csodatévő erejéből — megszületett a finn-ugor ethnographia, a fajbeli önmegismerésnek ez újabb hatalmas faktora.

A népi élet, a népi művészet bűvárlata valósággal kultusz tárgya lett. De amily sok örvendetes adatot szolgáltatott a népelet tanulmányozása, épp oly megdöbbenő volt az a szomorú tapasztalás, hogy a finn nép ethnikumája már pusztulóban, kihalóban van . . . Kiadták hát a jelszót, hogy menteni kell, ami még menthető! Donner Ottó (szintén apostoli név!) a helsingforsí egyetemen kurzust alapít, hogy az ifjúságot megtanítsa a népelet való bánásra, a népi adatok és a népművészeti maradványok összegyűjtésére. Donner átlátta, hogy a népelet felkutatásában egyetlen ember csak szizifusi munkát végezhetne. Kész társai pedig nincsenek, — ezért fordult az egyetemi ifjúsághoz. Elsőben húsz lelkes fiú kitanításán kezdte. Ezek a tanulmányi szünet alatt szétszéledtek az országban. Pénzök nem volt, csak fanatizmusuk, hitök a dolguk nagyszerűségében és igazságában. Gyűjtő

útlejtők fényes eredménnyel járt. Az eredményt bemutatták kiállításon és a szegény finn fiúk mindazt a sok becses, szép dolgot, mit nagy fáradozással és utolsó pénzecskéjük felélésével összeszedtek, — nemzetöknök ajándékozták, hogy alapját vessék meg egy finn néprajzi múzeumnak (mely azóta páratlan gazdagsággal és a legpéldaszerűbb tudományos rendszerben létesült is és 1893-ban állami kezelésbe vétetett, egyszersmind pedig már kilenc vidéki múzeummal gyarapodott).

Megértette az ügyet a pici finn társadalom is, mely már az első esztendőben 30.000 frankot adakozott össze krajcáronként a további gyűjtésekre és a múzeumra. A kurzusok az egyetemen tovább folytak, a fiatalság megalakította a »hangyák« társaságát, mely társaság a nemzeti önmegismerés ideáljára főlésküdvé, megható lelkeséggel él a nép kultuszának. Akik az egyetemről mint ügyvédek, jegyzők, orvosok, tisztviselők, tanárok kerülnek ki az ország vidékeire, valamennyien a nép szeretetében nevelt emberek s a néppel, mint ősforrással, való szívbéli kapcsolatban működnek nemzetök jövőjének kulturális megépítésén. Míg a finn politikusok egyik kezökkel a brutális muszka erőszak rémeivel való szakadatlan harcot vívják, másik kezökkel pedig a nemzet gazdasági megerősödésén munkálnak, a nemzeti eszme jegyében élő kis társadalom minden elképzelhetőt megtesz a finn kultúra teljes kiépítéseért. De ennek a kis társadalomnak is megvan a maga »németje« — a svéd elem, mely még ma is csak lassan kopik a finn nemzeti szellem hullámcsapásainak szakadatlan ostromában.

Igen nagy teret kívánna az írásom, ha el akarnám beszélni mindazt a sok lelkes és lelkesítő munkát és áldozatkészséget, melyet a finn társadalom, egyesek és kicsinyke városok, a népi alapokra támaszkodó nemzeti művelődésért lényök egész odaadásával kifejtnek.

Azért olyan demokratikus, azért olyan ősi zamatú s azért olyan megvívhatatlan erősségű hatalom a fiatal finn nemzeti kultúra, mely (2¹/₂ millió ember kulturája!) réme a 100 milliónyi rabszolgát lenyűgző rettentő Oroszbirodalomnak.

A Kalevalából kisugárzó eszme, a finn nemzeti tudomány (megmutatták a finnek a nemzeti tudomány lehetőségét is!), a finn nép kultusza, dalai, művészeti apró, de ősi gyökerzetű művei csodát tettek: kialakították a nemzeti gondolatot, mely áthatja a finnség egész valóját, politikáját, társadalmát, művészetét.

□

□

A Kalevala és a néplélek felébredése szülte a finn művészetet, mely oly messze sugárzó nagy fényességeivel, mint aminő Gallén-Kallela, az óriási regiszterű festő, — Saarinen, fájának és korának is legnagyobb építő zsenije — és Sibelius, az ősvizek és erdők zúgásától megihletett zeneköltő, valóságos világító tornya lehet a világműveltség oceanján tétova célok után bolygó művészeteknek.

Ez a három lánglelkű és őserjú művész, a körülöttük felsarjadó finn művészgenerációval — viszi ma a finn kultúrát győzelemről győzelemre s áll őrt acél mellett a finn szellem lebírhatalan szabadsága felett.

Küldhet a cár zsarnok kormányzókat és vad kozákokat a finnekre, a Gallén, Saarinen és Sibelius művészete erőt és halhatatlanságot biztosít nemzetének.

E sorokat írván, kerül hozzám egy levél a felől a tenger felől, amelyen »Tolsztoj és Dosztojevski lelke lebeg« s amely tengerben — a mi publicistánk szerint — kár volt a finneknek el nem vegyülniök. A levelet senki más nem írja, mint éppen a Tolsztoj és Dosztojevski lelkének egyik örököse: Maxim Gorkij.

Most, hogy a cári kormány újabb merényletet követett el Finnország szabadsága ellen, Oroszország nagy fia, Gorkij, nyílt levelet intézett egy német világaphoz, amely levélnek egy részét (minthogy nálunk valószínűleg igen kevesen olvasták) ide iktatom. Nézzük, hogyan gondolkodik a finnekről egy nagy kultúr-orosz, — úgy-e, mint a mi publicistánk? avagy úgy, mint én, ki áhitattal csüggök a finn szellem nagyságán, ki szerencsés voltam meglátni a finn művészet nemzetvédő és fentartó hatal-

mát s kinek legszentebb óhajom, hogy bár mi magyarok fel tudnánk emelkedni a maroknyi finn testvéremzet nagyszerű példájához?

Íme a Gorkij levelének néhány fejezete:

»Sötét hírek érkeznek Oroszországból: az orosz kormány már megint barbár hadjáratot indított a kis Finnország ellen.

Ez a kis ország, harmadfél millió lakosságával, tetterős embereivel, akik vagyona szegények, de észre és észre gazdagok, csodálatos kulturmagasságra emelkedett. Az utolsó esztendőben Finnországban törvényezőre emelték az általános választójogot, még az asszonyai is élhetnek ezzel a joggal és élnek vele fényes sikerrel; az egész országban általános az iskolai kötelezettség, az egész nép egyértelműen és lelkesen küzd az alkohol ellen és a kereskedelem és az ipar virágzásba pezsdült. Minden téren megmutatják a finnek, hogy milyen óriási erő a demokrácia és a gondolat szabadság. Finnországnak az utolsó esztendőben való kulturális fejlődése csodálatot és elragadtatást kelt az emberekben.

Amde a művészet terén még mindennél feltünőbb Finnország haladása. Olyan művész, mint Gallén-Kallela Akseli, aki magában egyesíti az ősember eredendő erejét a tökéletesség felé való titáni törekvéssel és a szép iránt lobogó szeretettel, olyan férfiak, minők Hallonen, Jaernefelt, Rissanen és Simberg (ezek mind festők) minden ország díszvé és erejévé válnának.

Ott él és ott működik Saarinen, a jelenkornak talán legoriginálisabb és legtehetségesebb architektusa, Sibelius, a csodálatraméltó muzsikos, Eino Leino, a költő és a zenevilág és költészet sok más jelese. Valamennyien gyorsan fejlődnek, valamennyien csodálatos teljességre értek; jóllehet, hogy csak egy kis éjszaki országnak a fiait ők, mégis, nemes ideáljakkal és megtisztult törekvésekkel minden kultúrnemzetek bámulatára és megbecsülésére érdemesek.

Én ebben a kis országban más országok jövőbeli képét szemlélem, mert itt látom legelőször megvalósítotttnak, amit a művészetről és az életről másutt még csak álmodnak.

Igy ír Gorkij, az orosz.

□

Száz esztendeje, hogy Finnország kivált a svéd politika közösségéből, de csak mintegy húsz esztendeje (nem több), hogy a svéd kultúra organizmusából a finn nemzeti gondolat kiszakithatta magát s önálló életét megkezdhetette.

A múlt évszáz egész folyamán már a finn eszmétől vajúdott az idő méhe, de az eszme első megérzői és hirdetői svéd kulturában nevel-

kedett férfiak voltak. Runeberg, éjszak nagy költője, még svéd nyelven írta a finnek hősi dalait és svéd nyelven a finn nemzet gyönyörű himnuszát. Ő és az ő generációja még nem tudott finnül, de már föllobbant lelkükben a nemzeti gondolat lángja. Egyáltalán az előkelők svéd műveltségűek voltak s közülök származtak a finnek első politikussai, írói, művészei. Első nagy festőművészek, Edelfelt is még a svéd művelődés gyermeke volt. — A nép kultuszából kialakult közérzés szülte meg a finnek legelső fajbeli nagy talentumait; most nem rég, a legutóbbi két évtized alatt.

Az 1900. évi párisi világkiállításon mindannyiunkat fascináló erővel ragadott meg a finnek csarnoka. E csarnokot egy fiatal építőművész építette: Saarinen (szül. 1873.) s egy fiatal festő látta el monumentális, csodaszerű hatású falképekkel: Gallén-Kallela Akseli (szül. 1865).

Itt hallottam legelőször a nevét ennek a két művésznek, kik ugyanekkor megszerezték maguknak a világhír dicsőségét és hazájuk kulturális eszmekörében a vezető hatalmat. Olyan nagy láng, a tudásnak és a tehetségnek olyan korlátatlan átfogó ereje s a hős léleknek akkora hite, mint aminő a Gallén-Kallela nevét mintegy fogalomává avatja: teremtő indítékokat hord magában. Az a nemzedék, mely vele egykorú s mely az ő tehetségének körében most bontakozik, bár külön-külön nagy egyéniségeket revelál, a Gallén-Kallela szellemi hatalmának bűvöletében él s a finn nemzeti ideál kultuszának csatlakozó folyamatát alkotja. Pekka Halonen (szül. 1865.), E. Jaernefelt (szül. 1863.), H. Simberg (szül. 1873.), J. Rissanen (szül. 1873.), K. M. Enckell (szül. 1870.), G. Engberg (szül. 1872.) stb. stb. festők, — E. Wikström (szül. 1864.), V. Malmberg (szül. 1864.), E. Halonen (szül. 1875.) stb. stb. szobrászok, — a geniális Saarinen (szül. 1873.), Lindgrén (szül. 1874.), Gesellius (szül. 1874.), Thomé (szül. 1874.), Lindahl (szül. 1874.), Sonck (szül. 1870.) stb. építőművészek, — W. Jung (szül. 1879.), V. Blomstedt (szül. 1871.), E. Ehrström (szül. 1881.) iparművészek, — J. Sibelius (szül.

1865.) zeneköltő s még egész sorozata a csaknem egy nemzedékből származó finn talentumoknak, minden egyéni eltéréseik mellett is valami sajátos egységben mutatják a finn művészetet. Valamennyit a járatlan utak bátor keresése és az a tünet jellemzi, hogy a járatlan utakat nem külön-külön irányokban keresik, mint ahogy kapkodó, hiú kis generációk szokták tenni, — hanem a felismert közös nagy ideál felé együttesen törtetnek; az ő vonulásukat nem cserkésző erdővágások és bujkáló, tétova kis gyalogösvények jelzik, de hatalmas országúttá tarlódik alattuk a vadon, hogy egy egész nemzet utánuk roboghasson rajta — a közös nagy ideál felé.

A finn művészek könnyelmű művészeti kalandokba, idegen dívatbálványok utánzásába még kísérletképen sem bocsátkoznak, hanem fáradást nem ismerő, szorgos, pedáns tanulmányokkal (amiket nálunk »akadémikus«-nak csúfolnak az iskolakerülő zsenik) készülnek fel egy közös cél szolgálatára, amely közös cél: el nem szakadva a hazai földtől, abszolút művészi eszközökkel szolgálni a nemzeti ideált. Tanulni szívesen tanulnak mindenütt, az idegenben is, de alkotni csak otthon tudnak.

A múlt esztendőben vendégül járt nálunk Gallén-Kallela Akseli s megdöbbentő volt az ő lobogó talentumának egy-egy haragos felvillanása, mikor ott, hol magyar művészetet mutattunk neki, — ő azt meg nem találta! A technikai apró különcködések, szolgai természetlefestések, a művészi gondolat és fantázia nélkül szűkölködő kis színes dolyfók s mindazok a fontos »irányzatok«, melyeken ő a fölény boruló égbolt költészetét, a körülölelő természet, emberek, élet nagy stílusát föl nem ismerte, fájdalmas keserőséggel töltötték el. De gyermekes örömmel tört ki olyas valami láttán, amiből kiérezte az »egész megoldás« varázsát s a szellemi nagyság sajátosságának illatát. Elküldtem őt vidékre, bejárta Kalotaszeget s népünk — mely annyira emlékeztette őt, alkotánál és természeténél fogva, az ő népére — csodálattal töltötte el. Mondottam neki: ha úgy érdeklí a népünk, üljön meg közte és fessen valamit, fesse meg úgy, ahogyan

ő látja. Ekkor azt válaszolta, hogy ő palettát másutt nem vesz a kezébe, mint csak otthon, mert kötelességének tartja az ő finn művészi mivolta szüzességének a megőrzését... De mert népünkben oly sok ősrokon vonást fedezett fel s a magyar levegőben rezgő sugallatok annyira megihlették a lelkét, azt mondja, újra eljön közénk s akkor talán már ecsettel és palettával.

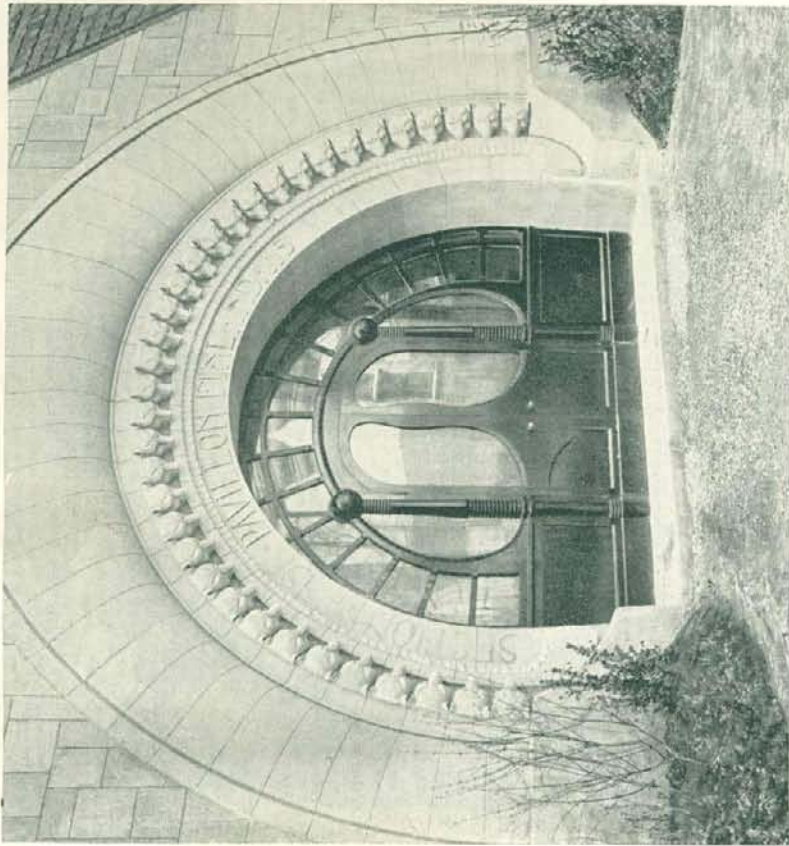
Ha ilyesmit kis ember beszél, talán lehet fölötte mosolyogni, de a Gallén szájából hallva, érdemes rajta komolyan elgondolkodni.

A Gallén-Kallela hatalmas szelleme nem szoritkozik csupán a festésre, hanem a művészet egész területén uralkodik. Épít, bútort tervez, fát farag, plakettet mintáz, meghonosítja Finnországban a művészi szőnyegtechnikát, a grafika terén új fölfedezésekkel lép meg a világot stb. stb. Ezért az ő hatása kortársaira szinte természetes. Kongeniális társai: az építésben Saarinen, a zenében Sibelius. Ez a három ember valósággal szentháromsága a finn nemzeti kultúrának.

Hogyan lehessen röviden megmondani, mi jellemzi a finn művészetet?

Valami ős ösztön és szűzi erő a formák megalkotásában... szintetikus festés... stílusos egyszerűség... új és izgató kifejezési energiák... valami nehézkesség, zord hangulatok s mégis az érzések monumentális lendülete... az atmoszférának a színeket közömbösítő fátyola... plasztikát adó erős megvilágítások helyett komoly, egységes, derengő félvilágosság... kevés szóval súlyos beszéd... nyugalom, mely ném alvás, hanem a féken tartott erők hatalma... Kalevala fantasztikus nagyszerűsége... ős elemek hangulatába ringató elképzelés... a lényegyet kifejező nagy formák szuverén tudású uralma és a koloritnak szinte elvontsága...

Művészetök nem korlátozódik sem a »színértékek«-kel való játékra, sem az illusztratív formakultuszra... a technika soha sem céljok, hanem mindig csak eszközük... látásuk nem a begyakorlott szem, hanem a lelki műveltség és a céltudástól felmagasztosult értelem látása. Vénájok nem csupán a szemidegek káprázataiból, hanem főleg lelki élmé-

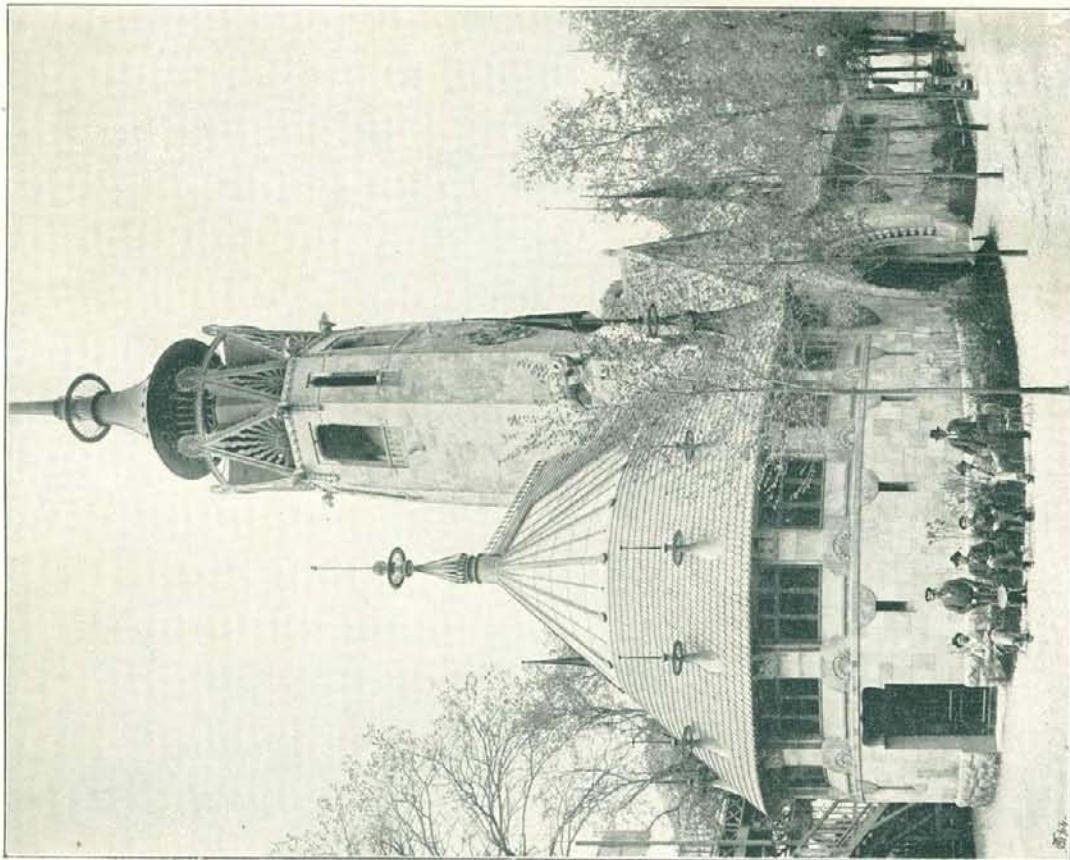

A KUNST U. KUNSTHANDWERBÖL.

LE PAVILLON FINLANDAIS
À L'EXPOSITION
DE PARIS 1900.

I. E. SAARINEN :
AZ 1900. ÉVI PÁRISI VILÁGKIÁLLÍTÁS
FINN ÉPÜLETE.

1/a.

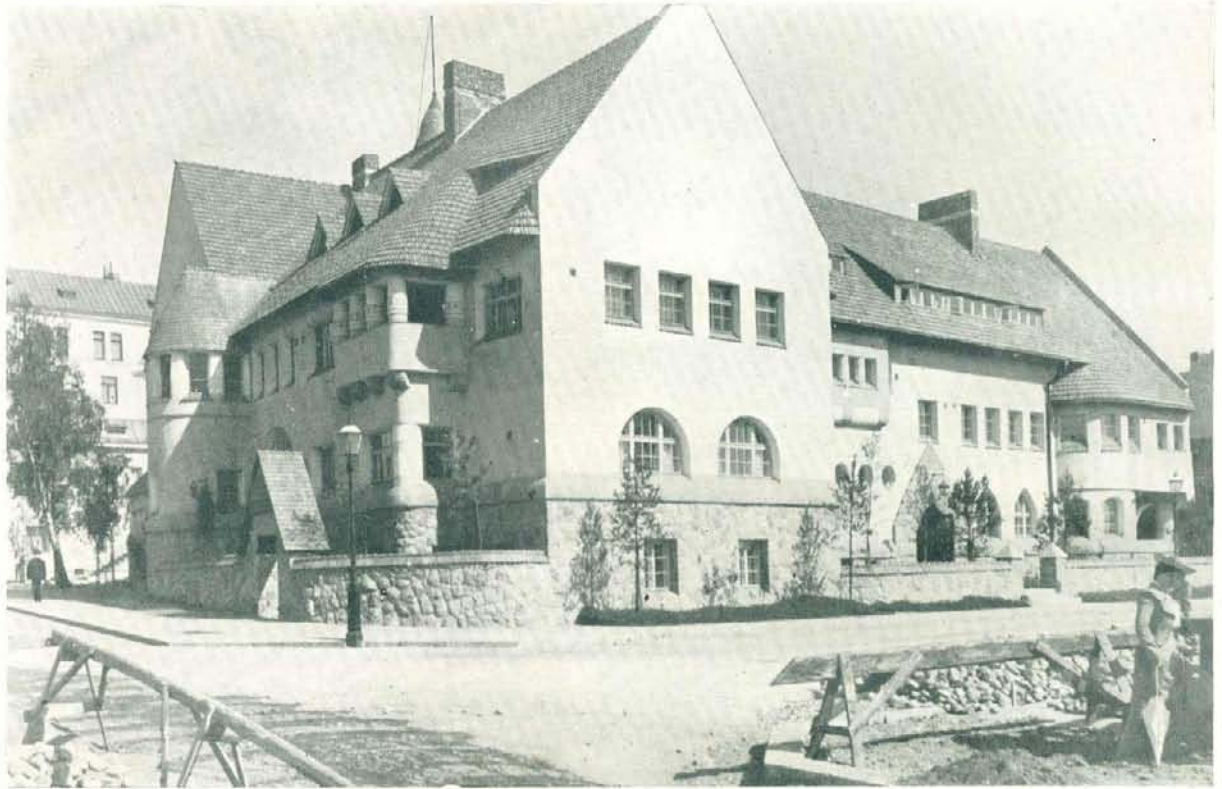
1.

Magyar Iparművészet.

2

2.

2. LARS SONCK : A HELSINGFORSI ÚJ KÓRHÁZ.

L'HÔPITAL NOUVEAU À HELSINGFORS.

3.

3. GESELLIUS, LINDGREN ÉS SAARINEN :
A „HVITTRÄSK” VILLA HELSINGFORS MELLETT.LA VILLA „HVITTRÄSK”
PRÈS DE HELSINGFORS.

4.

4 LARS SONCK :
A TAMMERFORSI SZT. JÁNOS-TEPLOM.

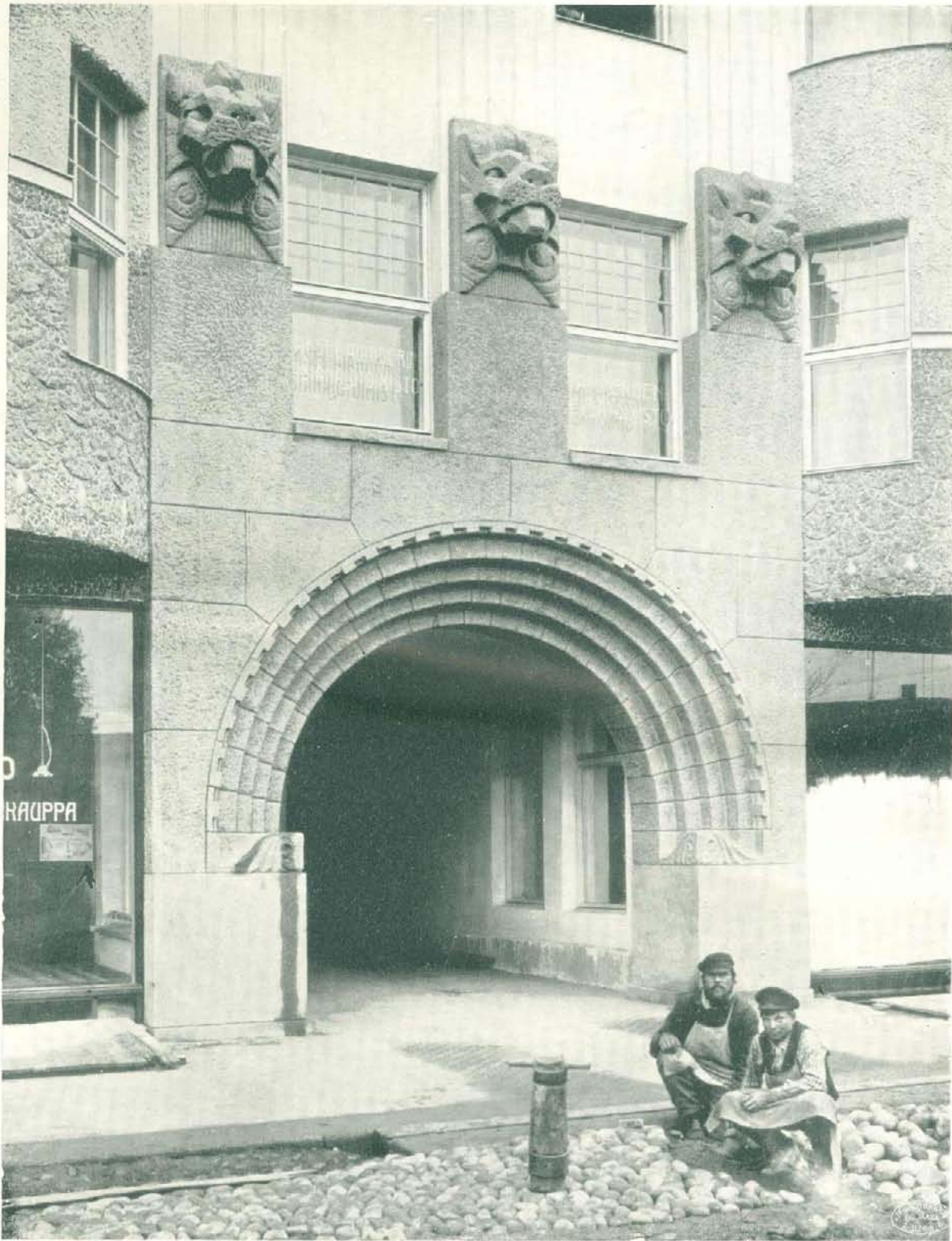
ÉGLISE ST. JEAN
À TAMMERFORS.

5. EHRSTRÖM: A HELSINGFORSI BANKNAK
DOMBORÍTOTT SÁRGARÉZBŐL KÉSZÜLT FŐKAPUJA.

PORTE D'ENTRÉE EN CUIVRE REPOUSSÉ
DE LA BANQUE DE HELSINGFORS.

6.

6. ARMAS LINDGREN:
LAKÓHÁZ KAPUZATA WIBORGBAN.

PORTE COCHÈRE
D'UNE MAISON À WIBORG.

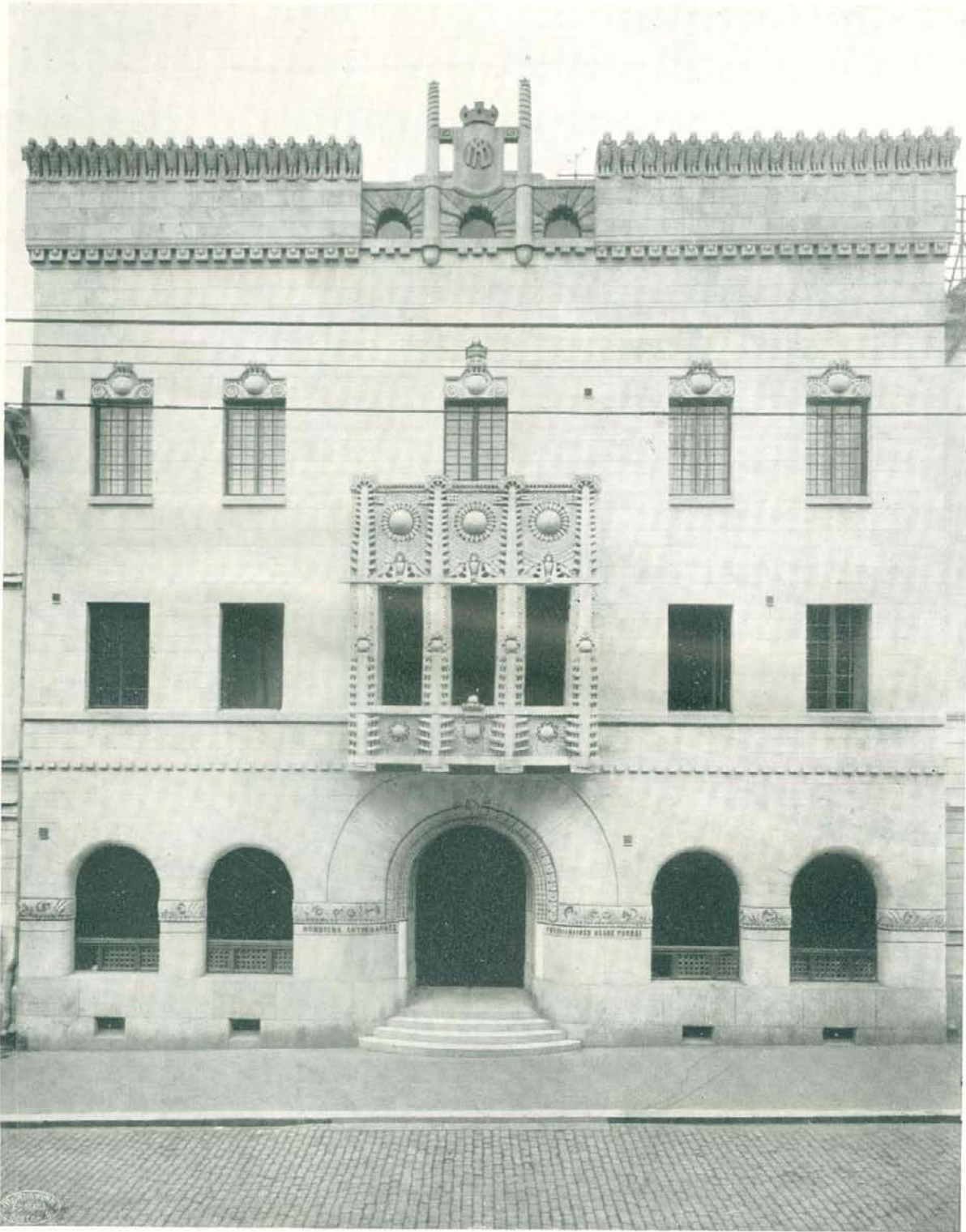
7.

7. ARMAS LINDGRÉN:
WIBORGI LAKÓHÁZ FŐBEJÁRATA.

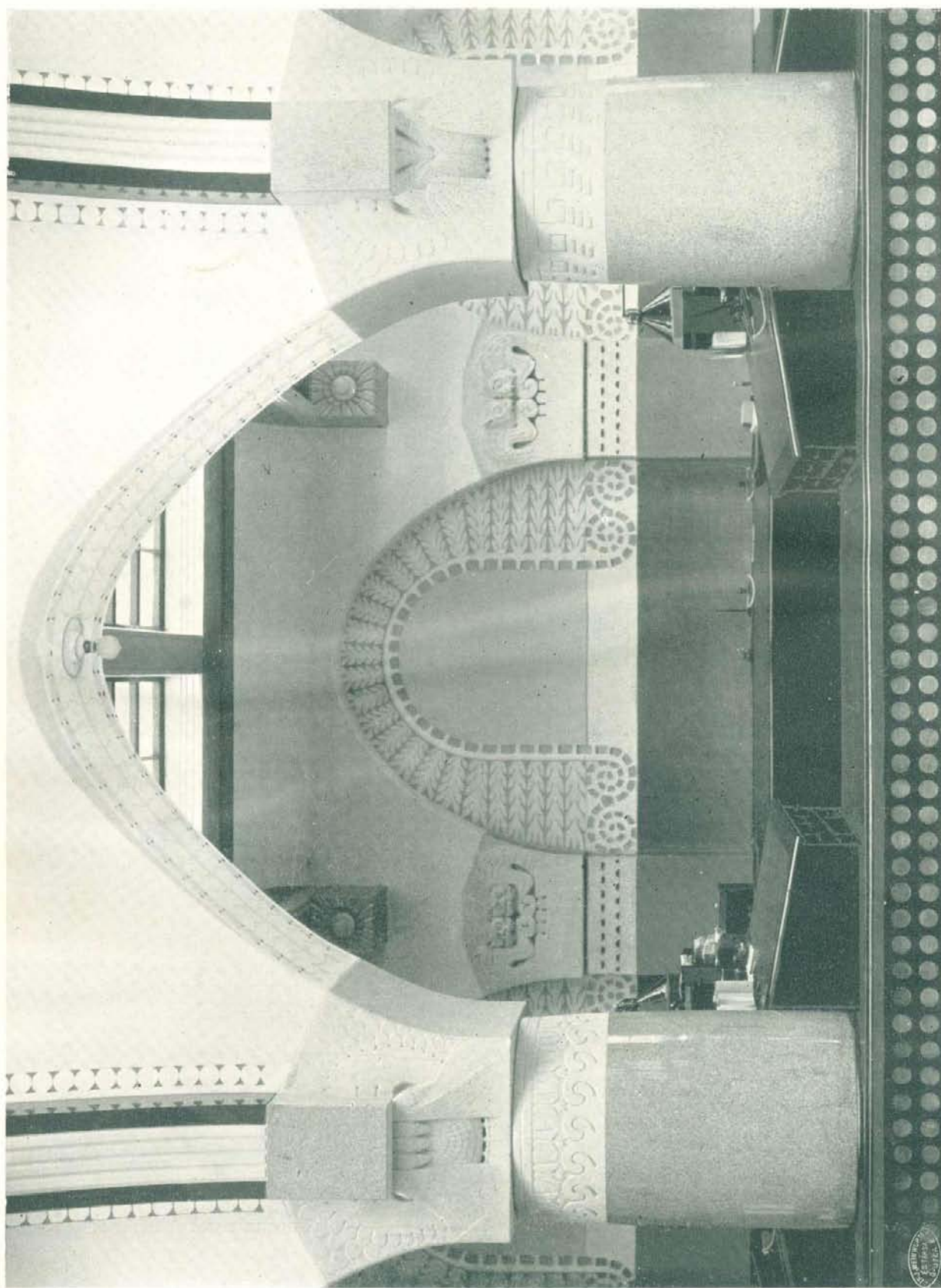
PORTE COCHÈRE
D'UNE MAISON À WIBORG.

8.

8. E. SAARINEN: BANKÉPÜLET HELSINGFORSBAN.

NORDSKE BANK Å HELSINGFORS.

9.

9. LARS SONCK ÉS WALTER JUNG: HELSINGFORSI BANK BELSEJE.

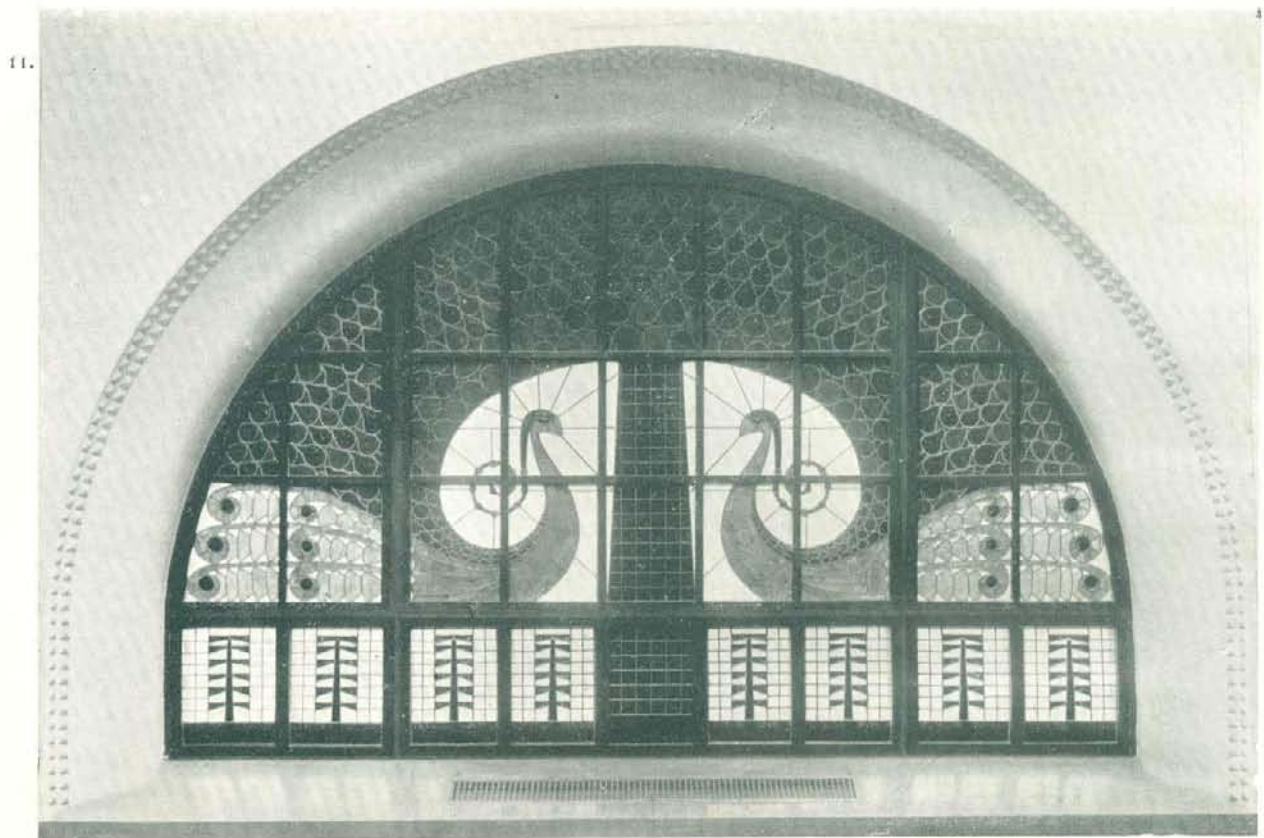
HALL DE LA BANQUE DE HELSINGFORS.

10.

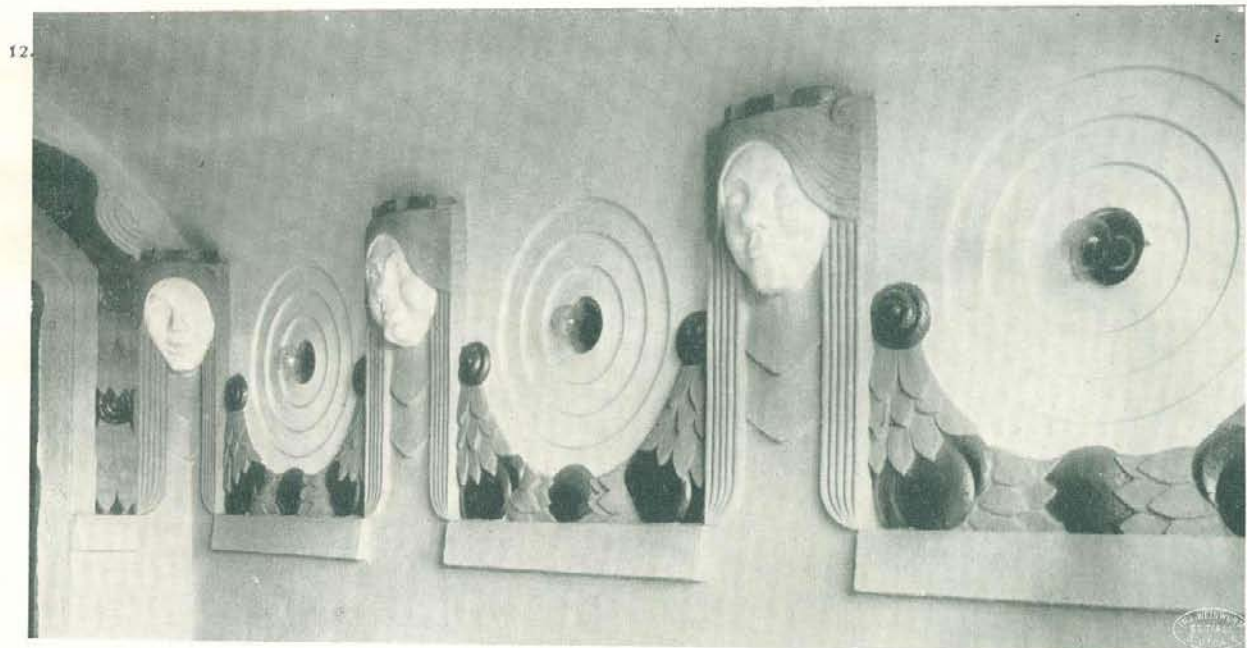
GRANDE SALLE DE LA BANQUE DE HELSINGFORS.

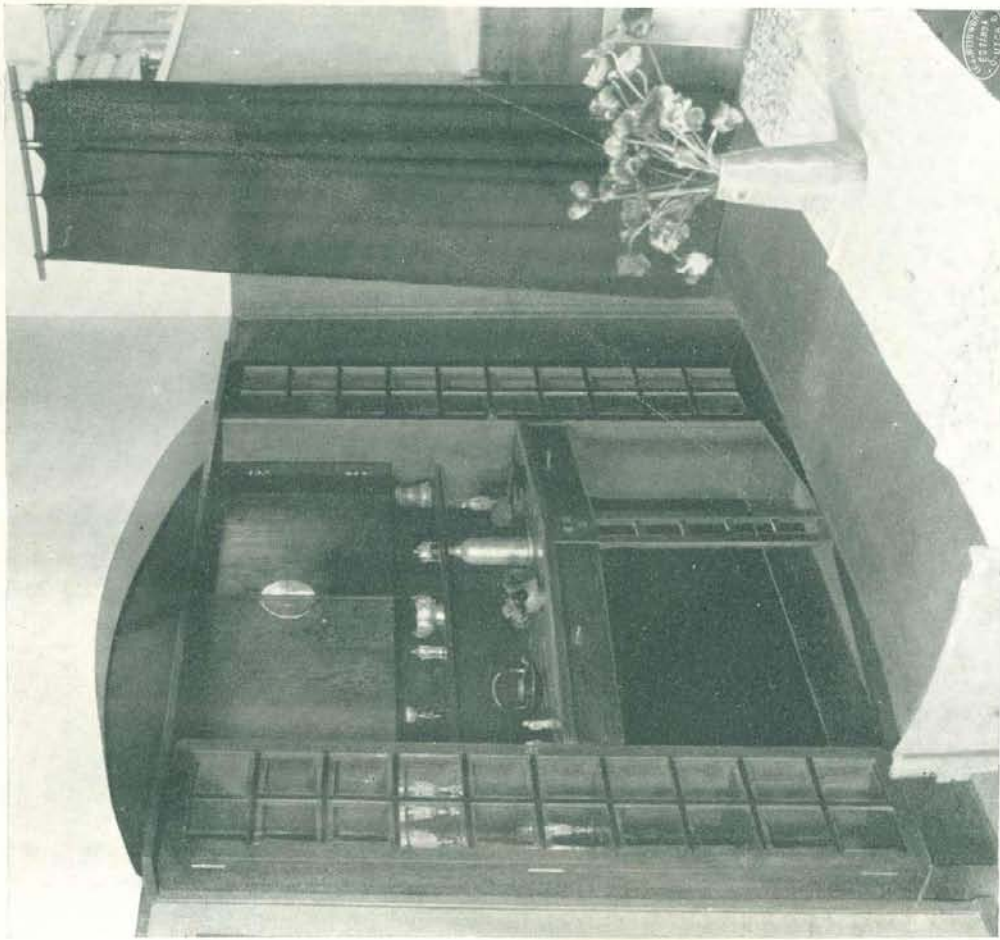
10. LARS SONCK ÉS WALTER JUNG : A HELSINGFORSI BANK BELSEJE

11. WALTER JUNG: ÜVEGMOZAIK-ABLAK.

VITRAIL.

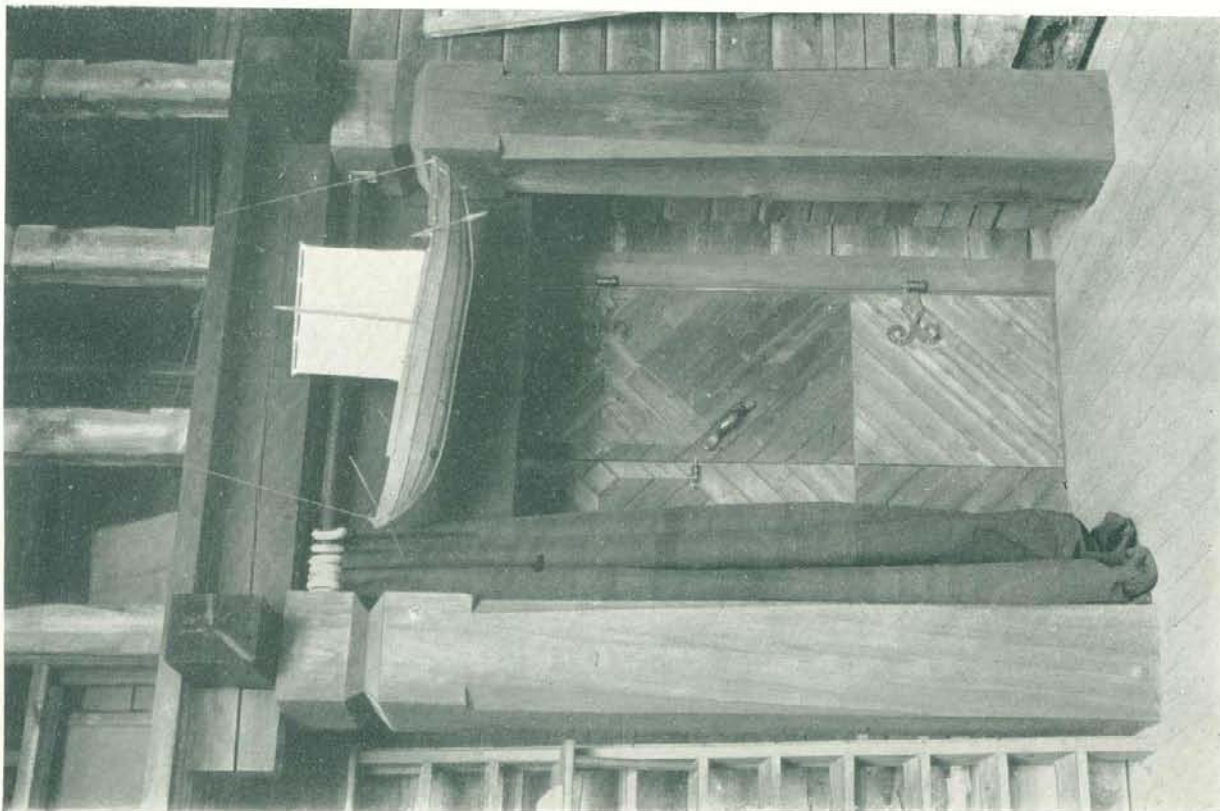
12. ARMAS LINDGREN: WIBORGI LAKÓHÁZ
BELSEJÉBEN LEVŐ FALI FRIZ RÉSZLETE.FRISE DANS L'INTERIEUR
D'UNE MAISON DE WIBORG.

14.

DRESSOIR DE LA SALLE À MANGER
DE LA VILLA „HVITTRÅSK”.

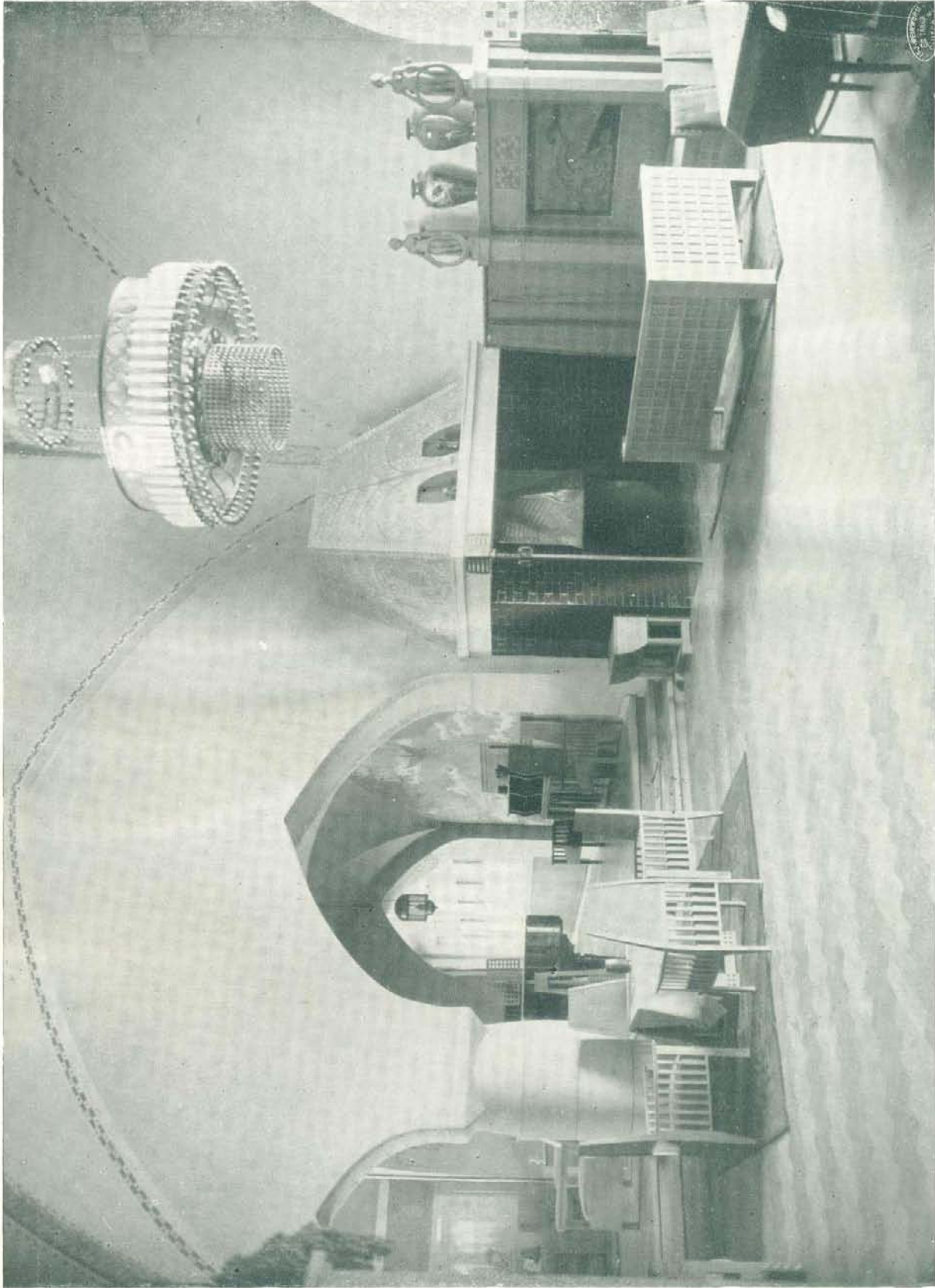
14. GESELLIUS : A „HVITTRÅSK” VILLA
EBÉDLŐJÉNEK RÉSZLETE.

13.

PORTE D'ENTRÉE D'UN
ATELIER DE PEINTRE.

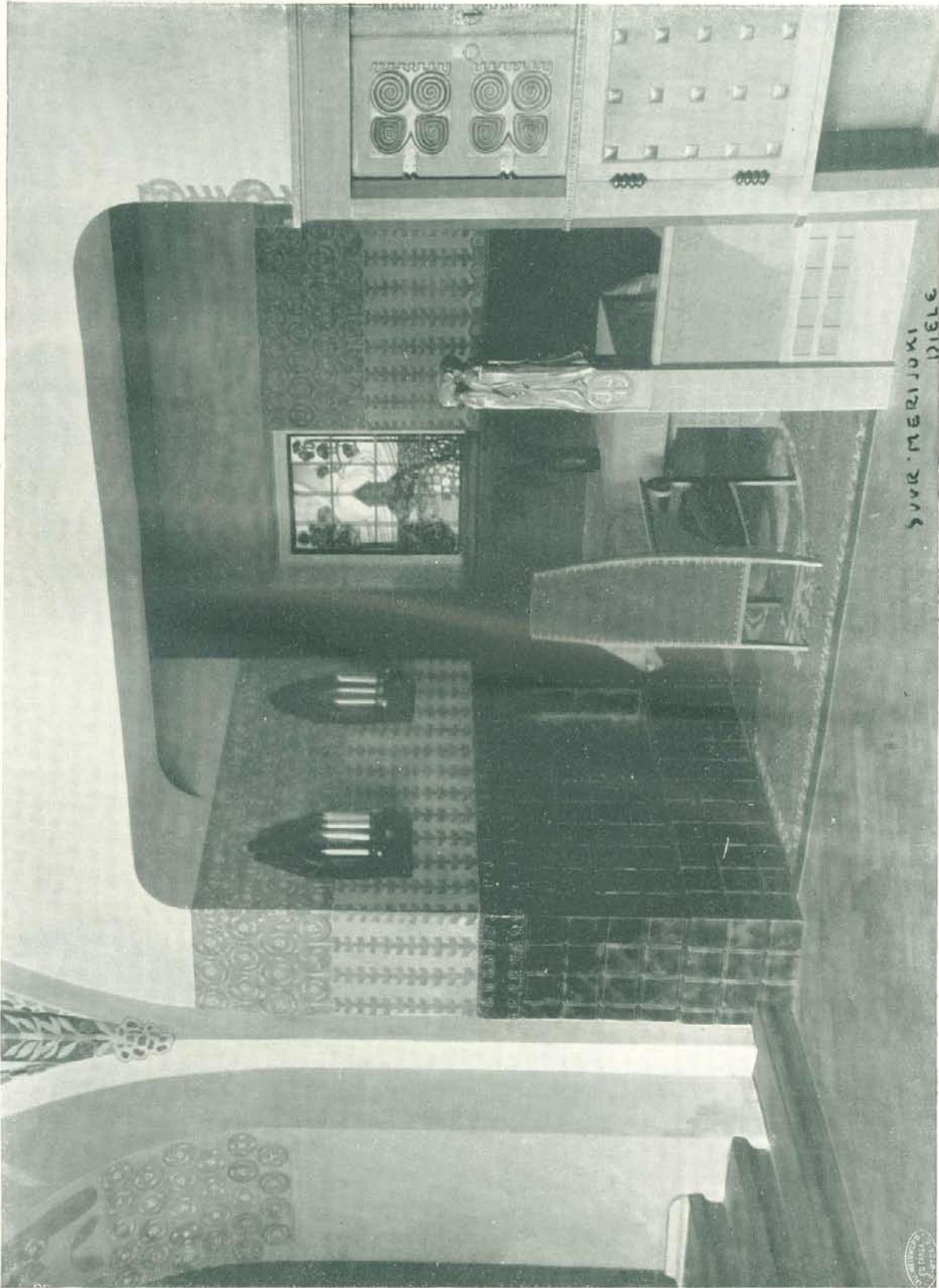
13. AXELI GALLÉN-KALLELA:
MŰTEREMHÁZ EGYIK AJTÁJA.

15.

15. GESELLIUS, LINDGREN ÉS SAARINEN :
A „MERIJOKI” VILLA ELŐCSARNOKA.

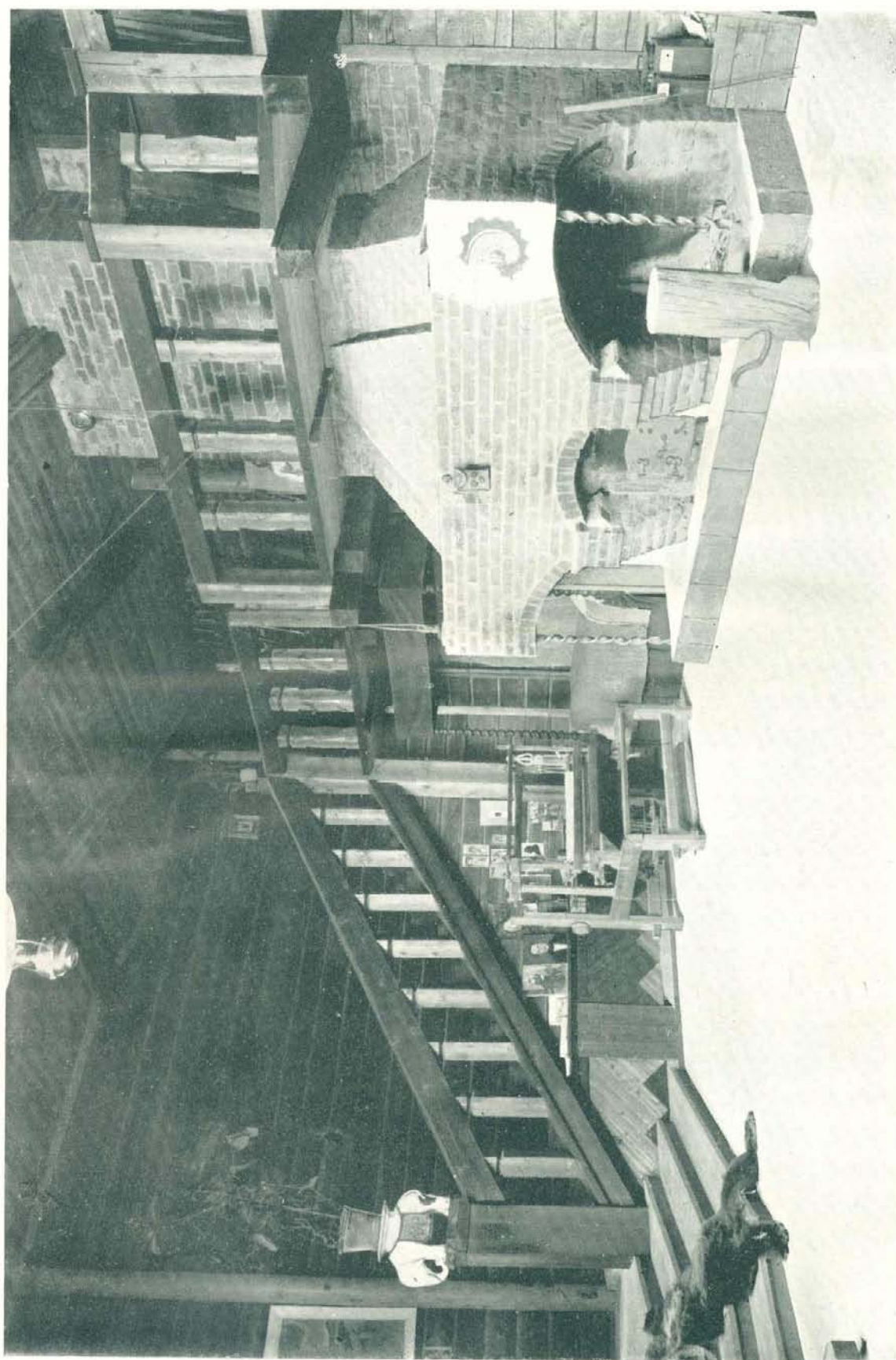
HALL DE LA VILLA
„MERIJOKI”.

16.

16. ELIEL SAARINEN : A „MERIJOKI VILLA“ EGYIK FÜLKÉJE.

NICHE DANS LE HALL DE LA VILLA „MERIJOKI“.

17.

17. A. GALLÉN-KALLELA: MÜTEREM RÉSZLETE.

INTÉRIEUR D'UN ATELIER DE PEINTRE.

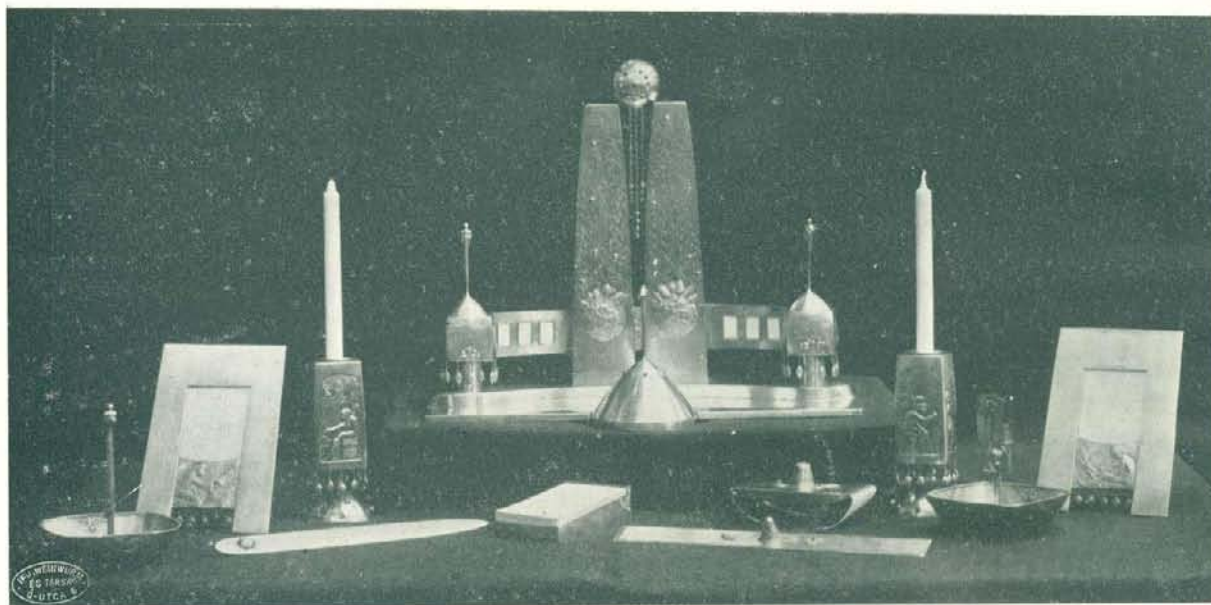

18.

18. SAAKINEN : A „HVITTRÄSK“ VILLA ELÖCSAFNOKA.

VESTIBULE DE LA VILLA „HVITTRÄSK“.

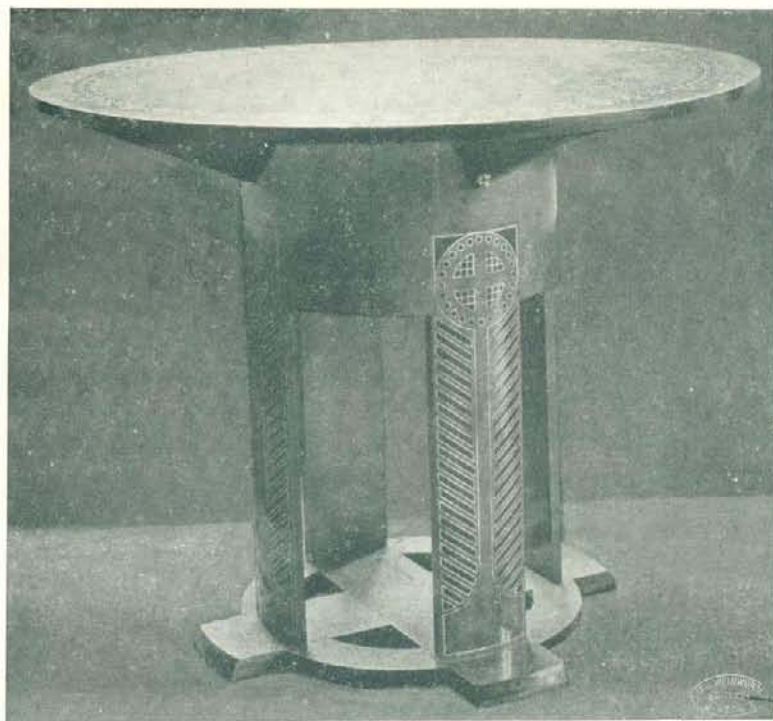
19.

19. ELIEL SAARINEN ÉS ERIE EHRSTRÖM:
IRÓKÉSZLET DOMBORÍTOTT EZÜSTBŐL.

ECRITTOIRE ET GARNITURE DE BUREAU
EN ARGENT REPOUSSÉ.

20. E. SAARINEN:
ASZTAL BERAKOTT
DÍSZÍTÉSSEL.
TABLETTE
EN MARQUETERIE.

20.

21. LOJA SAARINEN:
PAMLAG KARFÁJÁNAK
FARAGVÁNYOS RÉSZE.
SCULPTURE EN BOIS
D'UN MEUBLE.

21.

nyekből táplálkozik. Ők is járják a világot, ismerik Páris művészetének is az időszakai tüneteit, de az ő nagy egészségek és biztonságuk a roncsolt idegek időnként felbukkanó perverzitásaival szemben teljesen immúnis.

Horribile dictu: a finn művész — komponál is! Vagyis: abban, amit csinál, tevékeny részt vesz az ő szép műveltségének rendező és fegyelemtartó ereje is. Művészetének a beszéde nem csupán különös szónak ritmusba sorakozása, de ezeknek a szónak, a zengésen túl, mondanivalójuk is mindig akad. Mindazáltal nem fecsegnek, nem csevegnek, de igenis komolyan ejtik a szót.

Lyka Károly találóan jellemezte a múlt esztendei kiállításunkon levő finn termet: »Minden festés, minden szobor csupa szófukarság. Mintha csak akkor ejtenének ki egy-egy mondatot, ha abba belefoglalhatnák egész hónapra való mondanivalót. Az egész terem rendületlenül komoly. De nem komor. Az egész teremben egyetlen egy mosolygó arc sem látható. Jó kedv nincs itt, de alig van bánat is. Valamely férfias elhatározottság az alapvonás.«

Úgy van. A finn művészet egész emberek művészete s alapvonása az elhatározottság. Ismeri a saját eszközeit, határait és céljait. Egyszóval nagy és erős művészet, amely azért nagy és erős, mert nem beolvadó hangja idegen művészetek szimfóniájának, hanem az önönmaga vérénél fogva éli a saját önálló életét.

Nemcsak a festés, de az építőművészet is megtalálta Finnországban a saját kultúrnyelvét. Idegenek, magukat kiélt idegen formákkal kezdték a múlt század során telepíteni az új Finnországot. Mig aztán az evolúciónak az az árja, melynek a Gallén-Kallela föltünése köszönhető, felszínre vetette a Saarinen fajbeli zsenijét is. A klasszikus oszloprendek s majd a gipszpompával éktelelnedő szokvány architektura korát a Saarinen föllépése lezárta. Ő és lelkes társai már az úttörő alkotásokra ihlető új szellem szülőttei. S amit alkotnak, azt elismeréssel nézi az egész művelt világ s bizony immár utánozni is törekszik, az utánzás sánta logikájával.

Éghajlathoz, tájhoz, lakossághoz, történeti szellemhez alkalmazkodóbb architektúrát a középkor óta nem szült a világszellem.

A Saarinenék finn modern házaik alaprajza az angol »otthon« kényelmét egyesíti a finn szellem és lélek kívánta sajátosságokkal; a kiképzések anyaga a finn föld termékeivel függ össze (gránit és fa); a megoldások formanyelve úgy beszél, mint ahogy az éghajlat természetének és a táj jellegének legmegfelelőbb: komoly, nehéz, de nem nehézkes tömegek, — nagy falfelületek — a tompa levegőbe és fenyvek háttérébe rajzolódó szigorú, el nem aprózott silhouettek, — a síkok tagolását nem henye dekoratív pótlékok végzik, hanem művészi harmóniát tartó komoly profilozások, — ornamentális díszek raja nem terheli a tréfára nem hajlandó homlokzatokat, de annál gazdagabban osztják tudásuk és fantáziájuk kincseit Saarinenék a homlokzat ama részein, melyeket hangsúlyozni kívánnak s melyek elbirják a pompadiszta, mint például kapuzatokon, ormokon s egy-egy zárt erkélyen. Ha természetesnek tartjuk és megbocsátjuk egy-egy túlfiatall művész szertelenségre hajló kedvét, a finn építőművészetről elmondhatjuk, hogy a modern megoldásoknak talán legtökéletesebbike, de mindenestre igen nemes és eredeti. A finn templomépítés különösen módfelett érdekes.

Ha elemezni akarnók, azt mondhatnók, hogy Saarinenék, felhasználva az angol otthon előnyeit s áthatva a finn földön fennmaradt románkorbéli emlékek formáitól, a finn népművészetben nevelt fantáziával s egyúttal a Kalevala ős mesehangulataitól ihletett lélekkel, a Gallén-Kallela Akseli forradalmi temperamentumával együtt rezgő idegekkel alkották meg a maguk architektúráját.

Egészen friss hajtása az új finn művészetnek az iparművészet. Még nem is kialakult, még át nem értett, de épp azért ránk nézve igen érdekes.

A használati tárgyak művészi kialakulását a társadalom izlésbeli fejlettségén túl a vagyoni viszonyok szabályozzák. A finnek szegények. Használati célt szolgáló tárgyak költségesebb előállítására a közszellem nem sok íhletet nyújtott eddig a finn művészeknek. E művészek

azonban nem olyan húsból és vérből valók, hogy az ő ideális céljaik felé törekvésükben sokáig késleltetni engednék magukat. Nem nézik összetett kezekkel, hogy az olcsón kínáló külföldi hatások fojtsák bele a finn iparművészeti termelésbe az önállóság reményeit; azért Gallén és köre, valamint Saari-
nenék élére állottak egy modern és nemzeti szellemű áramlatnak ezen a téren is. Megrendeléseket vállalnak csaknem ingyen s a sovány fizetségért örökbecsű műveket adnak hazájoknak.

Gallén - Kallelának az iparművészetét is, az ő üvegfestményeit, fém-trébeléseit, bútór- és szőnyeg-terveit, grafikáját stb. az a dacos, monumentális eredetiség, azok a mithikus, mély hangulatok, az az ősi népi zamat s az a heroikus vonalfantázia jellemzik, melyek az ő művészetének egészét. Olyan ez az ember, mint egy viharzó géniusz: kitör-

deli és elsöpri a korhadó tenyészetet s száguldva hinti el új és friss vegetációk magvát.

Saarinen, Lindgren, Gesellius, Lindahl, Thomé, az ő építkezéseikbe komponált lakberendezésekkel, Blomstedt az ő sajátos költészetű szőnyegeivel, Yung az ő modern bútorával, Ehrström az ő ötletes sokoldalúságával — viszik diadala felé a finn iparművészetet.

Megilletődéssel állhat meg a kultúrember e fáradhatatlan, nagylelkű férfiak apostoli munkája fölött s lehetetlen Isten áldását nem kérnie hittel és bizalommal teljes, önfeláldozó törekvéseikre.

Ami pedig minket magyarokat illet, minél gyakrabban fordítsuk figyelmünket a távoli kis testvérnemzetre, lánglelkű, hős, nagy fiaira, kiknek példája úgy világít felénk, mint sötétségben botorkáló vándor elé jégország gyönyörű csodája: a biztatva lobogó északi fény...

Akseli Gallén - Kallela